

სტუდენტთა I კავკასიოლოგიური კონფერენციის მასალები

PROCEEDINGS OF 1ST STUDENT CONFERENCE
OF CAUCASIAN STUDIES

МАТЕРИАЛЫ I СТУДЕНЧЕСКОЙ
КАВКАЗОВЕДЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

თბილისი ❖ Tbilisi ❖ Тбилиси
20-21.VI.2022

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Humanities
Educational-Scientific Institute of Caucasology

Тбилисский государственный университет имени Ивана Джавахишвили
Факультет гуманитарных наук
Учебно-научный институт кавказоведения

1ST STUDENT CONFERENCE OF CAUCASIAN STUDIES

P R O C E E D I N G S

I СТУДЕНЧЕСКАЯ КАВКАЗОВЕДЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

М А Т Е Р И А Л Ы

Tbilisi ❖ Тбилиси
June 20-21, 2022 ❖ 20-21 июня 2022

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
კავკასიოლოგიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი

სტუდენტთა I კავკასიოლოგიური კონფერენცია

მ ა ს ა ლ ე ბ ი

თბილისი
20-21 ივნისი 2022

ISBN

ნინო ართილაყვა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:

ქართული ფილოლოგია

მარიამ სეხნიაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: ისტორია

მუკაჯირობა: ისტორიულ-ლიტერატურული მიმოხილვა

საკვანძო სიტყვები: ჩერქეზები, მუკაჯირობა, უბიხები, ლიტერატურის ანალიზი

მუკაჯირობა არის პროცესი, რომელიც თითქმის მთელ კავკასიაზე აისახა. განვიხილავთ ამ მძიმე პერიოდს (XIX საუკუნე) როგორც ისტორიულ, ისე — ლიტერატურულ ჭრილში.

აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად ტრაგიკული ვითარებისა, გადასახლებულმა ხალხებმა შეძლეს, რეაბილიტაციის დიდი გზა გაეგლოთ და იდენტობა შეენარჩუნებინათ სამშობლოსა თუ მის ფარგლებს გარეთ.

„მუკაჯირობა“ არაბული წარმომავლობის ტერმინია. მას აქვს რამდენიმე მნიშვნელობა: „ემიგრაცია“, „გაქცევა“, „გადასახლება“. მუკაჯირობამ, რასაკვირველია, გავლენა მოახდინა დემოგრაფიულ სიტუაციაზე რეგიონში. მუკაჯირობა უკავშირდება რუსეთ-ოსმალეთისა თუ კავკასიის ომების შემდგომ მასობრივ, იძულებით გადასახლებას, რომლის დროსაც მუკაჯირთა ნაწილი გზაში დაიღუპა.

მოხსენებაში ვისაუბრებთ ისტორიის ამ ეპოქაზე, რისთვისაც გამოვიყენებთ მოცემულ ნაშრომებს:

1. ირ. აბაშიძე, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. VII, თბ., 1984;
2. მ. ლოხვიცკი (აჯუკ გირეი), „მეხთატეხა“, „ღმერთების ძიება“;
3. ბ. შინქუბა, „უკანასკნელი უბიხი“;
4. ს. ჭამბა, „ტანჯვის სიმღერა“;
5. ს. ჯანაშია, „ჩერქეზული დღიურები“.

ასევე შევხებით მუჰაჯირობის გავლენას ლიტერატურაზე წარმოდგენილი მხატვრული ნაწარმოებების მიხედვით.

სამწუხაროდ, ამ თემაზე შექმნილ ნაშრომებს ქართულ ენაზე ნაკლებად შევხვდებით, თუმცა ჩვენთვის ეს საკითხი იმდენად მნიშვნელოვანი, საინტერესო და მრავლისმომცველია, რომ მასალების სიმწირეს ხელი არ შეუშლია საკვლევი თემის გააზრება-დამუშავებაში. მეტიც — მუჰაჯირობის პერიოდის შესწავლას მომავალში უფრო სიღრმისეულად ვაპირებთ.

მოხსენებაში გავანალიზებთ ასწლიანი ომის შემდგომ პერიოდს, მიმდინარე მოვლენებსა და შედეგებს ისტორიასა თუ ლიტერატურაში.

ელვირა ასლანოვი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
სადოქტორო პროგრამა:
ფილოლოგია (კავკასიოლოგია)

საქართველოში გავრცელებული აზერბაიჯანული ენის ფონეტიკური თავისებურების შესახებ

საკვანძო სიტყვები: აზერბაიჯანული ენა, ფონეტიკური თავისებურებები, ფონეტიკური პროცესები

მოხსენებაში ვისაუბრებთ საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებული აზერბაიჯანული ენის დასავლური დიალექტის ფონეტიკურ თავისებურებათა შესახებ, შევეცდებით, მოგაწოდოთ აღნიშნული დიალექტის ფონეტიკური ნაირგვარობის აღწერის ცდა, რომელიც ჩემ მიერ შეგროვებულ ლინგვისტურ მასალას ეფუძნება. ემპირიული მასალა მოგროვებულია საქართველოს სხვადასხვა რაიონში მცხოვრებ ეთნიკურ აზერბაიჯანელთა მეტყველების მაგალითზე.

როგორც სინქრონულმა ანალიზმა, ისე აზერბაიჯანული ენის სხვა დიალექტებთან შედარებამ საშუალება მოგვცა, გამოგვევლინა და აღგვეწერა ზემოაღნიშნული დიალექტის ფონეტიკური თავისებურებები.

მოხსენებაში ვისაუბრებთ თანხმობებზე, რომლებიც აზერბაიჯანულმა სალიტერატურო ენამ დიდი ხანია, დაკარგა და არც სხვა დიალექტებშია შემორჩენილი, ასევე ბაგისმიერ სინჰარმონიზმზე და რიგ სხვა ფონეტიკურ პროცესებზე, რომლებიც ძალზე საინტერესო სურათს გვამლევს.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ საქართველოში გავრცელებულ აზერბაიჯანულ ენას გააჩნია ძალზე საინტერესო თავისებურებები, რომლებიც, პირველ რიგში, უნდა იყოს გამოწვეული სპეციფიკური თანხმობების ხმარებით.

ჩვენს მოხსენებაში გამოყოფილი ზოგიერთი ფონეტიკური თავისებურება შეიძლება იყოს აღწერილი ასევე სხვა დიალექტშიც, მაგრამ შესაძლოა შეგვხვდეს ისეთი ფონეტიკური პროცესიც, რომელიც მხოლოდ დასავლური დიალექტისათვის არის დამახასიათებელი.

ლიტერატურა:

1. Axundov, A. (1973) Azərbaycan dilinin tarixi fonetikasi, Bakı: ADU;
2. Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialekt və şivələri (1967), Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı;
3. Əzizov, E. (2016), Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası, Bakı: Elm və Təhsil;
4. Şirəliyev, M. (2008), Azərbaycan dialektologiyasının əsasları, Bakı: Şərq-Qərb;
5. Гаджиева, Н. З. (1979), Тюркоязычные ареалы Кавказа, Москва: Наука;
6. Джангидзе, В. Т. (1965), Дманисский говор казахского диалекта азербайджанского языка, Баку: Изд-во АН Азербайджанской ССР.

ლენა ბაღდადიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: კავკასიოლოგია

ჰაიკის — სომხეთის ისტორიის მთავარი გმირის — მითოლოგიური სახე და მისი აჯანყება ბელის წინააღმდეგ

საკვანძო სიტყვები: ჰაიკის ისტორია, ჰაიკის ლეგენდა, ბრძოლა სინათლესა და სიბნელეს შორის

ღვთაებრივი მშვილდოსნის უნივერსალური მითი სომხურ მითოლოგიაში ასოცირდება ასტრალური გმირის — ჰაიკის — სახელთან, რომელიც, ალბათ, თავდაპირველად იყო ჰაიას ტომობრივი ღვთაება და მოგვიანო გადმოცემებში გადაიქცა სომხების საერთო წინაპრად. იგი იბრძოდა პირქუში დესპოტის, ბაბილონური ტიტანიდი ბელის წინააღმდეგ, რომელიც ცისა და მზის სემიტური ღმერთია და იბრძვის როგორც ჰაიკის, ისე მისი ქვეყნისა და ერის წინააღმდეგ.

გადმოცემამ შეინარჩუნა თავდაპირველი მითოლოგიური ხასიათი, მაგრამ ის ასევე დაკავშირებული იყო სომეხი ხალხის საწყის ისტორიასთან. ამგვარად, ძველმა კოსმიურმა მითმა შეიძინა სოციალურ-ისტორიული შინაარსი. კოსმოსური ბრძოლა სინათლესა და სიბნელეს შორის მითოლოგიურ გადმოცემაში გარდაიქმნა სომხური ტომების სოციალურ-ეთნიკურ ბრძოლად ბაბილონელი დესპოტი ბელის აგრესიული და ასიმილაციური მისწრაფებების წინააღმდეგ.

მოხსენებაში ვისაუბრებ ჰაიკის თვისებებსა და ქვეყნისადმი მისი დამოკიდებულების შესახებ, ასევე სხვა ქვეყნების აგრესიულ დამოკიდებულებაზე იმ დროს სომხეთთან, კერძოდ — სომეხ ხალხთან და მათ ტერიტორიებთან.

დიდი ყურადღება დაეთმობა მოვსეს ხორენაცის ნაშრომს „სომხეთის ისტორია“ (სხვა სახელწოდებებით: „ჰაიკის ისტორია“, „ჰაიკის ლეგენდა“). გავაანალიზებ მისი შედგენის პრინციპებსა და მიზნებს, როგორ გამოხატავს მოვსეს ხორენაცი თავის ისტორიულ ლეგენდებში ამა თუ იმ საკითხისადმი დამოკიდებულებას და რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ეს მითოლოგიური გმირი იმ დროს. ხაზგასმით ვისაუბრებ იმის შესახებ, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ჰაიკი სომხეთის ისტორიაში და რა როლი ენიჭება დღეს მის სახელს.

ჩვენი აზრით, ეს თემა აქტუალურია, რადგან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ყოველი ქვეყნის ისტორიის წარსულს, თუ ვინ იყო მათი გმირი და რა გააკეთა მან ქვეყნისთვის. მოხსენებაში დავინახავთ, რომ მან შეძლო ბაბილონური ტყვეობიდან გაენტავისუფლებინა საკუთარი ერი და სანამ მის ხელში იყო ქვეყნის ბედი, იგი ყოველნაირად იცავდა სამშობლოს.

კონსტანტინე ბერაია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: კავკასიოლოგია

ოკუპირებული აფხაზეთის ბაღისა და ტყვარჩელის რაიონების მთიან რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობის რელიგიური შეხედულებები (სოციოლოგიური კვლევა)

საკვანძო სიტყვები: აფხაზეთი, რელიგია, სოციოლოგიური კვლევა

აფხაზეთის მოსახლეობის რელიგიური რწმენა-წარმოდგენების თემა ძალზე აქტუალურია, რადგან ჩვენ არ გვაქვს წვდომა ოკუპირებულ რეგიონში არსებულ შიდა მდგომარეობაზე. არანაირი სოციოლოგიური კვლევა სავსე პირობებში არ ტარდება და ეს არ ეხება მართლ რელიგიის თემას. სწორედ ამიტომ გამიჩნდა სურვილი, რომ ჩამეტარებინა კვლევა, სადაც წარმოვაჩინდი თანამედროვე მდგომარეობას, რაც, ვფიქრობ, საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაბიჯია.

ესტიმაციური კვლევის დროს გავითვალისწინეთ მოსახლეობის ასაკობრივი დიფერენცირება (ყველაზე მცირე ასაკი — 16 წელი და ყველაზე უფროსი — 82 წელი). კვლევა ჩატარებულია კონფიდენციალურობის სრული დაცვით, რაც რეგიონში არსებული თანამედროვე მდგომარეობის გამო აუცილებელი პირობაა.

გოგონა (16 წლის): „დედაჩემს ყოველთვის დავყავარ ეკლესიაში, როცა რაღაც დღესასწაული მოდის. ძალიან შორია გზაა სოფლამდე ჩასასვლელად გასავლელი, მაგრამ ამას არც ერთხელ არ შეუშლია ჩვენთვის ხელი. ის ყოველთვის ლოცულობს ჩვენი წინაპრების სახელის მოსახსენიებლად და მეც ამას ვაკეთებ. სიმართლე გითხრა, ჯერ ეს ყველაფერი ბოლომდე გააზრებული არ მაქვს, მაგრამ რადგან დედაჩემი აკეთებს. მგონია, რომ ის მართალია. ჩემი ოჯახი თავს ქრისტიანად თვლის და შესაბამისად მეც ქრისტიანი ვარ, ყოველ შემთხვევაში — მინდა, რომ ვიყო...“

მამაკაცი (30 წლის): „კაი რა, შენც ხო იცი, აქ რა სიტუაციაა, ახლა ლოცვისთვის არავის არ სცალია, ან თუ სცალიათ, მაშინ ძალიან გაუმართლათ ამ ცხოვრებაში. მე ომს არ მოვსწრებვარ, მაგრამ უფროსებისგან რაც გამიგია, აი, მაგ ამბების შემდეგ

დავრწმუნდი, რომ ღმერთი არ არსებობს, ან თუ არსებობს, ჩვენთვის საერთოდ ვერ იცლის (გაელიმა). აქ იმდენი პრობლემაა ყოველდღიურობაში, რთულია, კაცმა ლოცვისთვის მოიცალო, თან ისეთი ცხოვრება დადგა, თავი როგორ გავიტანოთ, მაგაზე გვიწევს ყოველდღე ფიქრი და ამ ყველაფერში ღმერთი რატომღაც არ გვეხმარება, თუ არსებობს...”

ქალი (59 წლის): „როცა ჩემი სახლიდან გამომავდეს და შუბლზე თოფის ლულა მომადეს, პირველად მაშინ დავიწყე ლოცვა. ჩემი მშობლების თვალწინ მიპირებდნენ დახვრეტას. იმ მომენტიდან მხოლოდ დედის კვილი მახსოვს, რომ ჩემ მაგივრად ის მოეკლათ. მთელი ბავშვობა კი ვხედავდი, როგორ ლოცულობდა ბებია და სანთელს ანთებდა, მაგრამ დიდად სურვილი არასდროს გამჩენია. წყეული ომი, რომელსაც დღემდე ვერ ვივიწყებ. ყველას ცხოვრება გაგვინადგურა. ვლოცულობ და იმედი მაქვს, რომ ჩემი შვილიშვილები მაინც მოესწრებიან უღრუბლო ზეცას“.

მამაკაცი (65 წლის): „აქ, მთაში, გინდა თუ არა, ისეთი სიმშვიდეა, რომ თვით ბუნებაა ყველაფრის შემოქმედი. მე მწამს ჩემი მშობლების, რომლებმაც გამაჩინეს, სიცოცხლე მაჩუქეს. ბარში სხვანაირადაა ყველაფერი, აქ უბრალოდ სიმშვიდეა, წინაპრების საფლავები სახლთან ახლოს გვაქვს და სულ მგონია, რომ სადღაც აქვე არიან ისინი. ეჰ, კარგი იქნებოდა ომიანობის გარეშე ცხოვრება, მაგრამ, როგორც ჩანს, ამ ნატურის ახდენას მე ვერ მოვესწრები...“

მამაკაცი (82 წლის): „82 წლის კაცი ვარ, ქართულ წირვასაც მოვესწარი, მაგრამ საბჭოთა კავშირის შემოსვლასთან ერთად ეკლესიები დაიხურა. აქ, მთაში, შედარებით ნაკლებად იგრძნობოდა გავლენა, რადგან ჩვენ ოდითგანვე ტრადიციული ხალხი ვიყავით და ვართ კიდევაც. მე უკვე მალე წავალ ჩემ წინაპრებთან, მაგრამ აწეული თავით, რადგან მე მათი გზა გავაგრძელე და იმედია, ჩემი შვილი და შვილიშვილებიც არ დაკარგავენ იმას, რაც ძველებმა დაგვიტოვეს.“

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აშკარაა, თუ რაოდენ დიდ ზიანს აყენებს გადატანილი ტრავმა, ამ შემთხვევაში — ომი, ადამიანთა რწმენა-წარმოდგენებს, მაგრამ ეს ყველასთან ინდივიდუალურად ვლინდება. თუ ერთ ადამიანს უჩნდება ლოცვის სურვილი, ღმერთთან სიახლოვის გრძნობა, რათა მის შვილებსა და შვილიშვილებს აღარ მოუწიოთ იმ რეალობის გამოვლა, რაც თავად გამოიარეს, პარალელურად ზოგი ადამიანი თვლის, რომ ღმერთი არ არსებობს, რადგან მათ ძალიან ბევრი სიმწარე აქვთ ნანახი და ვერ აკავშირებენ ამ ყველაფერს ღმერთთან. ასევე ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ოჯახის აღმსარებლობას. როგორც ზემოთ 16 წლის გოგონას მაგალითს გავეცანით, ის ჯერ საერთოდ ვერ იაზრებს, რა არის ქრისტიანობა, ან რაშია მისი ჭეშმარიტება, მაგრამ რადგანაც მისი ოჯახი ქრისტიანია, რადგან ხედავს, როგორ ლოცულობენ მისი მშობლები, თავადაც სურვილი უჩნდება, მიჰყვეს ამ აღმსარებლობას.

საბოლოო ჯამში, ასაკობრივი გრადაციის მიხედვით ნათლად ჩანს, რომ მთიან რეგიონში უფროსი თაობა ტრადიციულ ინსტიტუტებს აყენებს პირველ ადგილას. არის ასევე წარმართული ელემენტებიც, მაგრამ — ძალიან მცირე. ყველაზე მკაფიოდ კი ომის გავლენა ჩანს ადამიანების რწმენა-წარმოდგენებზე.

ნინო გოგალაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:
ინგლისური ფილოლოგია

ლანა გიორგაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:
ინგლისური ფილოლოგია

ქალღმერთი „დიდი დედა“ კავკასიურ მითოლოგიაში

საკვანძო სიტყვები: მითოლოგია, კავკასია, ქალღმერთი, „დიდი დედა“

მოხსენების მთავარი მიზანია „დიდი დედის“ კულტის მნიშვნელობის განხილვა კავკასიურ მითოლოგიაში. გაანალიზებულია ამ კულტის უძველესი არტეფაქტები და მისი ანალოგები სხვადასხვა ქვეყნის კულტურიდან.

ქალღმერთი „დიდი დედა“ ის ღვთაებაა მითოლოგიაში, რომელიც თითქმის ყველა ხალხის მითოსური აზროვნების ნაყოფია. ზოგადად, ქალღმერთის კულტი უნივერსალურობით გამოირჩევა, გამომდინარე იქიდან, რომ ის იყო ერთ-ერთი უძველესი მითოლოგიური არსება, რომელიც ადამიანს შეუქმნია. სახელი „დიდი დედაც“ სწორედ მის პირველობასა და ერთგვარ საწყისობაზე მიუთითებს, რადგან ოდითგანვე ის გახლდათ ყველაფრის მფარველი. აღსანიშნავია ისიც, რომ დანარჩენი ღვთაებები მიჩნეულნი არიან მის დანაყოფებად.

„დიდი დედის“ კულტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და საინტერესო ფენომენია კავკასიურ მითოლოგიაში. კავკასიაში უამრავი არტეფაქტი, ფოლკლორული მასალა თუ არქეოლოგიური წყაროა შემორჩენილი, რითაც დასტურდება მისი არსებობა.

მნიშვნელოვანია, ხაზი გავუსვათ იმ ფაქტს, რომ გარდა კავკასიისა, აღნიშნული მითოლოგიური ფიგურა მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში გვხვდება. ხშირად მათი სახელწოდებები განსხვავებულია, თუმცა მნიშვნელობა და შინაარსი ყველგან მსგავსი აქვს.

ამგვარად, მოხსენებაში მიმოვიხილავთ „დიდი დედის“ ანალოგებს, რომლებიც სხვადასხვა კულტურაში, სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში იყო გავრცელებული.

შესაბამისად, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე განვიხილავთ „დიდი დედის“ ფენომენს უფრო ფართო მასშტაბითაც, რაც უფრო თვალსაჩინოს გახდის ამ ქალღმერთის როლს, დანიშნულებასა და მის მნიშვნელობას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოხსენებაში ვიმსჯელებთ „დიდი დედის“, როგორც მითოლოგიური პერსონაჟის, შესახებ. გავანალიზებთ მისი გავრცელების და პოპულარიზაციის მიზეზებს, თუ რამ განაპირობა მისი ამ მნიშვნელობით ჩამოყალიბება და გავრცელება არა მხოლოდ კავკასიაში, არამედ — სხვა კულტურის ხალხებს შორისაც.

ლიტერატურა:

1. სიხარულიძე ქ., კავკასიური მითოლოგია, თბილისი: კავკასიური სახლი, 2006, 255 გვ., ISBN: 9992871938.

2. ფხალაძე თ., კოლხური ქალღმერთი ფასიანე — „დიდი დედის“ პანევროპული კულტი // ინტერმედია, 2019: <https://intermedia.ge/სტატია/117549-კოლხური-ქალღმერთი-ფასიანე-დიდი-დედის-პანევროპული-კულტი/89/?fbclid=IwAR3tKsfc6CPrfWZCnzSGShvlulR0le4Re9I4QjE0WMTLmIt2mCjgi2wbm0>

3. Stella Karageorgi, Ph.D. The Divine Feminine: 8 Ancient Forms of the Great Mother Goddess // The Collector, 2022: https://www.thecollector.com/divine-feminine-ancient-art/?fbclid=IwAR03_it7F12oXw6lIP7MiPac6fDIvcyiULZia_bhZBCAwDxkvHqiXSUKEQ

სოფიკო დრიაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:
ქართული ფილოლოგია

ფოლკლორული მოტივები ნაფი ჯუსოითის პოეზიაში

საკვანძო სიტყვები: ფოლკლორი, ოსური ლიტერატურა, ნაფი ჯუსოითი

ქართულ-ოსურ კულტურულ-ლიტერატურულ ურთიერთობებში თვალსაჩინო ადგილი უკავია ოს მწერალსა და მეცნიერს, ნაფი ჯუსოითს. ის იყო მრავალმხრივი მოღვაწე: პოეტი, დრამატურგი, პუბლიცისტი, ფოლკლორისტი, ლიტერატურათმცოდნე და მთარგმნელი.

ნაფი ჯუსოითი იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრი, კოსტა ხეთაგუროვის სახელობის პრემიის ლაურეატი. მან შექმნა მონოგრაფიები ოს კლასიკოს მწერალთა შემოქმედების შესახებ.

ნაფი ჯუსოითი ერთ-ერთი ყველაზე პროდუქტიული ოსი პოეტია. იგი ავტორია ათეულობით პოეტური კრებულისა, რომანისა და სხვადასხვა ჟანრის პროზაული თხზულებისა. ცალკე აღნიშვნის ღირსია ნაფი ჯუსოითის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა. მან შესანიშნავად თარგმნა დავით გურამიშვილის „დავითიანი“, აკაკი წერეთლის, გიორგი ლეონიძისა და სხვა ქართველ მწერალთა უკვდავი ნაწარმოებები.

ნაფი ჯუსოითის ლექსები არაერთხელ დაიბეჭდა ქართულ ენაზეც. 2014 წელს თბილისში გამოიცა მისი ლექსების კრებული ქართულ და ოსურ ენებზე: „მთები — აკვანი ჩემი“. ქართულ-ოსურ კულტურულ-ლიტერატურულ ურთიერთობებში მძლავრ და საფუძვლიან ნაკადს სწორედ ნაფი ჯუსოითის შემოქმედება წარმოადგენს.

როგორც პოეტი, ნაფი ჯუსოითი მემკვიდრეა მრავალსაუკუნოვანი ოსური ფოლკლორისა, რომელიც მკითხველს დღემდე აოცებს თავისი სიღრმითა და სიბრძნით. ამასთანავე, ნაფის პოეზია ღირსეული მემკვიდრეა ოსური კლასიკური ლექსისა, რომელიც სათავეს იღებს თემირბოლათ მამსუროვისა და კოსტა ხეთაგუროვის შემოქმედებიდან.

ნაფი ჯუსოითის შემოქმედებაში აისახა ოსური წეს-ჩვეულებები და ტრადიციები, რადგან ალან-ოსების კულტურული იდენტობის, ხანგრძლივი ცხოვრებისეული გამოცდილებისა და მხატვრული აზროვნების გამოხატვის ერთადერთ საშუალებას XX საუკუნემდე ფოლკლორული შემოქმედება წარმოადგენდა. მაღალმთიან სოფლებში მცხოვრები ოსები აგრძელებდნენ ყოველდღიურ ცხოვრებას მითოსის დაუწერელი კანონებით, რომლებიც ეფუძნებოდა მითოლოგიურ არქეტიპებსა და საკრალურ ზეპირ გადმოცემებს.

ნაფი ჯუსოითის ლექსებში განსაკუთრებით ხშირად გვხვდება ალუზიები და პოეტური რემინისცენციები ოსური ნართების ეპოსიდან. პოეტის ლექსებში ნახსენები არიან ნართების ეპოსის პერსონაჟები: ბათრაძი, ბიცენონი, ვარხაგი — რომლებიც გმირობის, ვაჟკაცობის, სილამაზისა და სიკეთის ეტალონებს წარმოადგენენ.

მოხსენებაში განხილული იქნება ფოლკლორული მოტივების ასახვის თავისებურება ნაფი ჯუსოითის შემოქმედებაში.

ელენე ივანოვი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: კავკასიოლოგია

ეკომიგრანტები — სვანები

საკვანძო სიტყვები: სვანები, სტიქიური უბედურებები, ეკომიგრაცია

ეკომიგრაცია იქცა საკმაოდ აქტუალურ თემად გამოკვლევებისათვის ბოლო ათწლეულების განმავლობაში. ეკოლოგიური პრობლემები საკმაოდ მკვეთრად აისახა თანამედროვე ადამიანის ცხოვრებაზე. სტატისტიკაზე დაყრდნობით, ბოლო 30 წლის განმავლობაში სტიქიური მოვლენების მაჩვენებელმა აიწია 600-მდე, ხოლო დაზარალებულების მაჩვენებელმა — 200 მილიონამდე.

კავკასიაში ეს პრობლემა არანაკლებ აქტუალურია. სტიქიური მოვლენების შემდგომ დაზარალებული სვანები დღესდღეობით განსახლდნენ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე: იმერეთში, ქვემო ქართლში, კახეთში.

მოხსენებაში განვიხილავთ, თუ რამდენად აქტუალური ხდება ეკომიგრანტების პრობლემა კერძოდ კავკასიის რეგიონში და ვისაუბრებთ სავარაუდო პროგნოზებზე.

ლიკა ლოლაშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
მეცნიერებისა და ხელოვნების ფაკულტეტი,
სამაგისტრო პროგრამა:
რეგიონული კვლევები (კავკასიის კვლევები)

ქალის უფლებები ადილე ხაბზე და დადესტნურ ადათობრივ სამართალში

საკვანძო სიტყვები: კავკასიური ეტიკეტი, ადილე ხაბზე, ქალის უფლებები, წეს-ჩვეულება, ჩერქეზები, მორალურ-ეთიკური კოდექსი

ქალის უფლებების კვლევა თანამედროვე სამყაროსთვის, შეიძლება ითქვას, უცხო აღარ არის. მიუხედავად იმისა, რომ აგნოდიკეს ისტორიის მიხედვით, ქალების უფლებების დაცვა უძველესი დროიდან იღებს სათავეს (იხ. <https://classicalwisdom.com/people/agnodice-first-female-physician-maybe/> 18.05.2022), საკითხი აქტუალობას დღემდე არ კარგავს. ნაცვლად იმისა, რომ ამ თემის მიმართ ინტერესი განელეზულიყო, იგი სულ უფრო და უფრო იზრდება.

თანამედროვე გამოწვევები ხშირად უპირისპირდება ტრადიციებს. კავკასია კი ძირითადად ტრადიციული საზოგადოებისაგან შედგება. შესაბამისად, კიდევ უფრო აქტუალურია ასეთი ტიპის საზოგადოებაში ქალის უფლებების, ავტორიტეტისა და ტრადიციული როლის განსაზღვრა, რათა ამ საკითხის ირგვლივ გამოიკვეთოს მიზეზები და არსებული გამოწვევები.

ადამიანების სტერეოტიპული ქცევის თავისებურებათა შესწავლისას აუცილებელია, გავითვალისწინოთ მოცემულ კულტურულ არეალში ეტიკეტურ-რიტუალური სფეროს განვითარების სპეციფიკა. აღსანიშნავია, რომ კავკასიელებში ეთნიკური კულტურის რიტუალურ-ეტიკეტური მიმართულების განვითარება მორალურ-ზნეობრივი ნორმების შესახებ ადგილობრივი წარმოდგენების კონტექსტში მიმდინარეობდა [ანთელავა 2018].

მოხსენებაში შევეცდებით, ვუპასუხოთ შემდეგ კითხვებს: რა უფლებები ჰქონდა ქალს ტრადიციულ კავკასიურ საზოგადოებაში? როგორი იყო ქალის მიმართ დამოკიდებულება? რა გამოძახილს ჰპოვებს დღევანდელობაში ნორმატიული კულტურის არანორმატიულში გადასვლა? რა სახის ცვლილებები მიმდინარეობს ყოფაცხოვრებაში და რატომ ძნელდება სიახლეების მიღება?

კავკასიაში ქალთან (და არა მხოლოდ ქალთან) მიმართებით პარადოქსულ მოვლენებს ვხვდებით: აქ შეიძლება შეხვდეთ ერთი მოვლენის ორ რადიკალურ მხარეს ერთდროულად, როგორც ქალისთვის მინიჭებულ უჩვეულო თავისუფლებას, აგრეთვე — ქალის მიმართ მკაცრ და, რიგ შემთხვევებში, სასტიკ მოპყრობას. სწორედ ასეთი პარადოქსული მოვლენების მიზეზების ახსნას შევეცდებით მოხსენებაში.

ქალის როგორც ემმაკეულ არსებად შერაცხვა, ისე მისი გაღმერთება დაკაბალების ფორმებია (დ. დავლიანიძე), რადგან ორივე ეს ხატი ქალს უსჯის, თავს ახვევს რაღაც სტანდარტს და არ აძლევს მას უფლებას, იყოს ის, რაც არის, ანუ იყოს ბუნებრივი ადამიანი თავისი ინდივიდუალურობითა და პიროვნული მახასიათებლების გამოხატულებით [ანთელავა 2019].

შესამჩნევია, რომ მსგავსი ტიპის სტანდარტიზება კავკასიურ ხალხურ საზოგადოებაში არა მხოლოდ ქალისთვის, არამედ მამაკაცისთვისაც არსებობდა.

მოხსენებაში ქალის უფლებებს განვიხილავთ ძირითადად ჩერქეზული მორალურ-ეთიკური კოდექსის — ადილე ხაბზესა და დალესტნური ადათობრივი სამართლის მაგალითზე. ჩერქეზეთი არის კავკასიის უკიდურესი ჩრდილო-დასავლეთი, კავკასიის უკიდურეს ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილს კი დალესტანი წარმოადგენს. ჩერქეზეთს გამოარჩევს ადილე ხაბზე — მორალურ-ადათობრივი ეთიკური კოდექსი, ხოლო დალესტანს — თავისი მრავალფეროვნება. ვფიქრობთ, კავკასიის ამ ორი უკიდურესი ნაწილის საქართველოსთან შედარება მეტ-ნაკლებად დაგვიხატავს კავკასიის მთლიან სურათს.

ლიტერატურა:

1. ანთელავა 2018 — ანთელავა, ნუგზარ (რედ.). კავკასიური ეტიკეტი. ეთნოლოგიური ეტიუდები. თბილისი: კავკასიური სახლი;
2. ანთელავა 2019 — ანთელავა, ნუგზარ. ქალი და მამაკაცი კავკასიურ ტრადიციაში. თბილისი: კავკასიური სახლი

სალომე მაისურაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:
ინგლისური ფილოლოგია

ბასკები და ქართველები: საერთო წარმომავლობა თუ ჰიპოთეზა?

საკვანძო სიტყვები: ბასკები, ქართველები, იბერია, იბერები, ეტიმოლოგია, ბასკური ენა, კავკასიური ენები

უძველეს ისტორიულ წყაროებში არაერთგზის ვხვდებით ინფორმაციას პირენეის ნახევარკუნძულზე მცხოვრები იბერიელების შესახებ. ბერძენი და რომაელი ისტორიკოსებისთვის ასევე უცხო არ იყო ქართლის იბერიის არსებობა. საინტერესოა, არსებობს თუ არა მიმართება პირენეის იბერებსა და ქართველებს შორის, თუ სახელდება მხოლოდ შემთხვევითობას უკავშირდება?

პირენეის ნახევარკუნძულზე დღემდე სახლობენ ბასკები, რომლებმაც შეინარჩუნეს თვითმყოფადი კულტურა და ენა. მეცნიერთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ ბასკურ ენას კავშირი აქვს კავკასიურ ენებთან. არაერთი მოსაზრებაა გამოთქმული ბასკებსა და ქართველებს შორის ნათესაობის შესახებ. მოხსენების ფარგლებში შევეცდებით, განვიხილოთ ამ საკითხის გარშემო არსებული შეხედულებები, ასევე ვეცდებით, წარმოგიდგინოთ ბასკებისა და ქართველების ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორულ მასალა, რომელშიც შეიძლება, საერთო მიმართებები დავინახოთ.

ნიგინა მამადნოსიროვა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: კავკასიოლოგია

ხალხური ზღაპრები და მათი პოპულარიზაციის აუცილებლობა

საკვანძო სიტყვები: ზღაპრები, მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბება, პოპულარიზაცია

ზღაპრები ნებისმიერი ხალხის კულტურის განუყოფელი ნაწილია ყველა ერისათვის. გართობის გარდა, მათი მიზანია, უკეთესი წარმოდგენა შეგვექმნას იმ ერის ყოფაზე, რომელმაც ისინი შექმნა. ზღაპრის კითხვას რიტუალური მნიშვნელობაც აქვს, რადგან მას მოჰყვება პირობითი ქმედება, მაგალითად, ძილის წინ ბავშვისთვის წაკითხვა.

ზღაპრების შესწავლა მნიშვნელოვანია, რადგან ისინი შეადგენენ საგამანანათლებლო პროცესის ნაწილს და ასევე მონაწილეობენ ადამიანის მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

დღეს ხალხური ზღაპრები კარგავს ძველ პოპულარობას. ერთი მხრივ, ეს გარდაუვალი პროცესია, რადგან კაცობრიობა აქტიური გლობალიზაციის ფაზაშია. მეორე მხრივ, უნდა ვეცადოთ იდენტობის შენარჩუნებას.

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება მიზეზები, რომლებიც იწვევს ზღაპრის დეპოპულარიზაციას და მეთოდები, რომლებიც დაგვეხმარება მოზარდების ხალხური შემოქმედებით დაინტერესებაში.

ირაკლი მახათაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა:
ქართული ფილოლოგია

აბო თბილელის გადასვლა აფხაზეთში იოანე საბანისძის ჰაგიოგრაფიული თხზულების მიხედვით: მიზეზი, მნიშვნელობა

საკვანძო სიტყვები: აბო თბილელი, ნერსე ერისთავი, აფხაზეთი

იოანე საბანისძე ავტორია ჰაგიოგრაფიული თხზულებისა „აბო თბილელის წამება“, რომელიც მოგვითხრობს არაბი აბოს ქართლში მოსვლის, გაქრისტიანებისა და სიკვდილით დასჯის შესახებ. ეს თხზულება VIII საუკუნის საქართველოს მატეანედაც შეგვიძლია მივიჩნიოთ.

იოანე საბანისძის მიერ დაწერილ თხზულებაში საინტერესოა აბოს აფხაზეთში გადასვლის ეპიზოდი; ვიგებთ, თუ როგორი მდგომარეობა იყო იქ პოლიტიკური და, უპირველეს ყოვლისა, რელიგიური თვალსაზრისით. აი, რას ვკითხულობთ თხზულებაში: „და ნეტარი ჰაბო უფროდსდა ჰმადლობდა ღმერთსა, რამეთუ იხილა მან ქუეყანად იგი სავსე ქრისტეს სარწმუნოებითა და არავინ ურწმუნოთაგანი მკვდრად იპოვების საზღვართა მათთან“. ასე რომ, VIII საუკუნეში აფხაზეთი ქრისტიანული მხარე ყოფილა და იგი არაბთა გავლენას ნაკლებად განიცდიდა.

მოხსენებაში განვიხილავთ, რატომ და ვისთან ერთად გადავიდა აბო აფხაზეთში, როგორ მიიღო იგი მთავარმა, რა ვითარებაა აფხაზეთში რელიგიური და პოლიტიკური თვალსაზრისით, რა მნიშვნელობა აქვს თხზულების ამ მონაკვეთს აფხაზეთის აღწერა-დახასიათებისთვის.

ლიზი მურადაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: ისტორია

ნინო ძამნაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: ისტორია

საქართველო-რუსეთის პირველი დიპლომატიური ურთიერთობები (XV-XVI სს.)

საკვანძო სიტყვები: რუსეთი, საქართველო, დიპლომატიური ურთიერთობები, „წყალობის სიგელი“

XV-XVI საუკუნეები საქართველოსთვის მეტად მძიმე პროცესებთან ასოცირდება. ეს ის პერიოდია, როდესაც კავკასიას ორი უდიდესი იმპერია ეპოტინება. ერთი მხრივ, ოსმალეთი და, მეორე მხრივ, ირანი ცდილობენ პოლიტიკური ჰეგემონობის მოპოვებას სამხრეთ კავკასიაში და განსაკუთრებით — საქართველოში. საქართველო კი ცდილობს, იპოვოს გამოსავალი, ნახოს გზა, რომ გადარჩეს და განაგრძოს არსებობა.

სწორედ ამ პერიოდში გამოდის საგარეო ასპარეზზე რუსეთი, რომელიც ჯერ კიდევ არ იყო ერთიან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებული, თუმცა ქართლ-კახეთი მაინც იმედოვნებდა, რომ ქრისტიანულ სახელმწიფოსთან კავშირი მას დაეხმარებოდა ირან-ოსმალეთის წინააღმდეგ.

თავის მხრივ, რუსეთიც ცდილობდა მოკავშირეების მონახვას კავკასიაში ოსმალეთის წინააღმდეგ. ამის საუკეთესო ვარიანტი იყო ქართლ-კახეთი. როგორც ვხედავთ, ამ ურთიერთობების დაწყებას ორმხრივი ინტერესი ჰქონდა და ეს გამოიხატა 1483 წელს. ის ითვლება ქართულ ისტორიოგრაფიაში რუსეთთან პირველი დიპლომატიური ურთიერთობის დაწყების თარიღად. კახეთის მეფე ალექსანდრე I აგზავნის ელჩებს რუსეთის მეფე ივანე III-სთან, თუმცა ამ ელჩობამ შედეგი ვერ მოიტანა. ამას ჰქონდა თავისი სუბიექტური და ობიექტური მიზეზები. ჩვენი აზრით, ეს იმით იყო გამოწვეული, რომ მოსკოვი ჯერ კიდევ სუსტი სახელმწიფო იყო, მან

უბრალოდ გაითავისუფლა თავი მონღოლ-თათართა ბატონობისაგან და კავკასიაში ის არ წარმოადგენდა ძლიერ ძალას.

მიუხედავად ელჩობის წარუმატებლობისა, ამ ურთიერთობებმა თავისი გაგრძელება ჰპოვა XVI საუკუნის 50-იან წლებში. დიპლომატიური ურთიერთობის აღდგენის ინიციატორად კახეთის მეფე ლევანი გამოვიდა. მან ამჯერად უკვე რუსეთის მეფე ივანე IV-ს მიმართა დახმარებისა და მუსლიმების წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლის თხოვნით, რის საპასუხოდაც რუსეთის მეფემ გამოჰყო 500 მეომრისაგან შემდგარი დამხმარე რაზმი, რომელიც განთავსდა დაღესტანთან მოსაზღვრე ქართულ ციხე-სიმაგრეებში. მაგრამ შემდგომში, სპარსეთის შაჰის პროტესტის შედეგად, 1572 წელს ეს რაზმი გაყვანილი იქნა უკან რუსეთში.

1585 წელს ახალი ეტაპი იწყება რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობებში. რუსეთის მეფე თეოდორემ ალექსანდრე კახთა მეფეს თავისი ელჩის, დანილოვის, ხელით სიგელი გამოუგზავნა. რუსეთის მეფე კავშირსა და მფარველობას სთავაზობდა კახეთს. მაშინდელ ვითარებაში ალექსანდრე II-ს ეს ყველაფერი საუკეთესო შესაძლებლობად ეჩვენა. მეფემ მოითათბირა და დანილოვს საპასუხო ელჩობა გააყოლა. 1589 წელს ალექსანდრემ ერთგულების ფიცი დადო, მაგრამ სანაცვლოდ ვერაფერი მიიღო დაუსრულებელი ელჩობებისა და რამდენიმე სასულიერო პირის გამოგზავნის გარდა.

მიუხედავად წარუმატებელი ელჩობებისა, შეიძლება ითქვას, რომ ყოველივე ეს იყო რუსეთ-საქართველოს ისტორიაში პირველი დიპლომატიური ურთიერთობების დასაწყისი. ეს იყო დრო, როცა საქართველო ყოფნა-არყოფნის ზღვარზე იდგა, ქართველი მესვეურები კი ყველანაირ ხერხს მიმართავდნენ, რომ ასეთი გაუსაძლისი ყოფა შეემსუბუქებინათ. თუმცა რეალურად მოხდა ისე, რომ საქართველო გახდა მსხვერპლი და ერთ-ერთი მთავარი ობიექტი ამ სამი სახელმწიფოს ინტერესებისა, რაც, ვფიქრობთ, მეტისმეტად აფერხებდა ქართული საზოგადოების განვითარებას.

ალექსანდრე ნურალიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
სადოქტორო პროგრამა:
ისტორია (რუსეთისმცოდნეობა)

ნიკოლაი ცილოვის ცნობები კავკასიური ომის შესახებ

საკვანძო სიტყვები: ნიკოლაი ცილოვი, ალექსეი პიოტრის ძე ერმოლოვი, მთიელები, მთავარმართებელი

ნიკოლაი ივანეს ძე ცილოვი (1799-1879) იყო რუსი მწერალი, გენერალ-მაიორი, ვილენსკის ქალაქისთავი, რუსული გეოგრაფიული საზოგადოების წევრი. 1878 წელს სანქტ-პეტერბურგში გამოაქვეყნა ნაშრომი „ეტიუდები ა. პ. ერმოლოვის საბრძოლო ცხოვრებიდან კავკასიაში 1818-1820 წლებში“.

კადეტთა პირველ კორპუსში სწავლის დასრულების შემდეგ, 1817 წელს, ნ. ცილოვი პრაპორშჩიკის ჩინით გაიგზავნა კავკასიაში, გეორგიევსკში, მე-19 საარტილერიო ბრიგადის 37-ე მსუბუქ ასეულში. 1818 წელს მონაწილეობა მიიღო მთიელების წინააღმდეგ ბრძოლაში და დაჯილდოვდა წმ. ანას IV ხარისხის ორდენით, წარწერით — „მამაცობისთვის“.

რუსეთის არმიის ოფიცრის მოგონებები საინტერესო და მნიშვნელოვანი ისტორიული წყაროა კავკასიური ომების ისტორიის შესასწავლად. ის აღფრთოვანებით საუბრობს მთავარმართებელ ალექსეი პიოტრის ძე ერმოლოვზე, რომელიც ენერგიულად შეუდგა ჩრდილოკავკასიელების წინააღმდეგ ბრძოლას და რეგიონის დაპყრობას. აღნიშნავს, რომ ა. ერმოლოვი 1818 წლის მარტში გეორგიევსკში ჩავიდა და პირველი შეხვედრისთანავე ნ. ცილოვმა მას ანგარიში ჩააბარა. ამის შემდეგ ის მთავარმართებელს უშუალოდ ექვემდებარება და მის სამსახურებრივ დავალებებს ასრულებს.

ნ. ცილოვის მოგონებებიდან ნათელი ხდება რიგითი რუსი ჯარისკაცების კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება მთავარმართებლისადმი, რომელიც მუდამ ცდილობდა თავისი ხელქვეითების მძიმე ყოფის შემსუბუქებას. ის აგრეთვე იხსენებს ალექსეი პიოტრის ძე ერმოლოვის იშვიათ გულმოწყალებას მთიელთა ერთ-ერთი ლიდერის, ამულათ-ბეკის, მიმართ.

ოფიცრის მოგონებებიდან ვიგებთ ციხე-სიმაგრე გროზნოს მშენებლობის დაწყებაზე. ის კავკასიის ხაზის თავდაცვითი ციხე-სიმაგრე უნდა ყოფილიყო. ნ. ცილოვი აღწერს სიმაგრის მშენებლობის სირთულეებს მთიელთა რეგულარული თავდასხმების გამო.

ნაშრომის დიდი ნაწილი ეხება რუსეთის ჯარის მიერ წარმოებულ სამხედრო მოქმედებებს. ჩანაწერებიდან ვიგებთ, თუ რა სასტიკი მეთოდებით მიმდინარეობდა მთიელთა წინააღმდეგ ომი.

ნიკოლაი ცილოვის ნაშრომში საინტერესოაა აღწერილი მთავარმართებელ ალექსეი პიოტრის ძე ერმოლოვის მოღვაწეობის საგულისხმო მომენტები; დიდი ადგილი ეთმობა რუსეთის ჯარის ოფიცრებისა და ხელქვეითების ურთიერთობას, მათი ყოფის ამსახველ ეპიზოდებს როგორც მშვიდობიანობის დროს, ასევე — საომარ პირობებში. ავტორი ნაშრომში ყურადღებას ამახვილებს აგრეთვე კავკასიელთა სიმამაცესა და თავგანწირულ ბრძოლაზე რუსი დამპყრობლების წინააღმდეგ.

ნიკოლოზ ოვსიანიკოვი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
საბაკალავრო პროგრამა: თურქოლოგია

თანამედროვე ქართულ-სომხური საეკლესიო ურთიერთობები

საკვანძო სიტყვები: სადაო ეკლესიები, ისტორიული ლორე, ჩრდილო სომხეთის ქართული მემკვიდრეობა, აფხაზეთის სომხური ეკლესია, ჯავახეთის ეპარქია

თანამედროვე ქართულ-სომხური საეკლესიო ურთიერთობების გადაუჭრელ საკითხად კვლავ რჩება საქართველოსა და სომხეთის ტერიტორიებზე არსებული სადავო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები.

დღეისათვის ქართულ-სომხურ საეკლესიო ურთიერთობებში შესაძლებელია გამოიყოს სამი ძირითადი პრობლემა:

1. *საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ე. წ. „სადავო ძეგლები“* (თბილისში — მოღნისის წმ. გიორგი, ნორაშენი, სურბ მინასი, შამქორელთა ღმრთისმშობელი; ახალციხეში — სურბ ნშანი). სომხურმა მხარემ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რამდენჯერმე დასვა დასახელებული ეკლესიების სომხური წარმომავლობისა და მათი სომხური სამოციქულო ეკლესიისათვის დაბრუნების საკითხი. ქართული მხარე კი მიიჩნევს, რომ აღნიშნული ეკლესიები ქართული წარმომავლობისაა და ისინი უნდა ეკუთვნოდეს ქართულ ეკლესიას.

2. *სომხეთის (ჩრდილოეთ სომხეთი, ისტორიული ლორე) ტერიტორიაზე არსებული ქართული, ქალკედონური, მართლმადიდებლური ძეგლები* (ჰნევეანქი, ახტალა, ქობაირი, აქორი, კირანცი, შახნაზარი, კოში, ლერნანქი, თეჟარუიქი, ბარანა, ვანან-ვანქი, კურტანი, ლორე). ქართულ მხარეს ისინი ქართული კულტურული მემკვიდრეობის ნიმუშად მიაჩნია. სომხური მხარე კი მათ სომხურ ქალკედონურ ძეგლებად თვლის, ვინაიდან მათი პოზიციით, ისინი ააშენა „ეთნიკურად სომეხმა, მაგრამ მრწამსით მართლმადიდებელმა“. სომეხ მეცნიერთა წრეში გაჩნდა მოსაზრება იმის თაობაზეც, რომ ეს ძეგლები ერთობლივი ქართულ-სომხური კულტურის ნიმუშად იქნას აღიარებული.

3. *თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული ქართული ძეგლები (იშხანი და ოშკი)*. სომხურ მხარეს ეს ძეგლები სომხურ ქალკედონურ ძეგლებად მიაჩნია, ის ბრალს სდებს

საქართველოს ამ ძეგლების მითვისებაში, თურქეთს კი — მათი საქართველოსათვის უკანონოდ მიკუთვნებაში.

ქართულ-სომხური ორმხრივი მოლაპარაკებების შემდეგ შეთანხმდნენ, რომ „სადავო ეკლესიების“ კუთვნილების განსაზღვრამდე, კულტურული მემკვიდრეობის გადარჩენის მიზნით, პირველ ეტაპზე ჩატარდეს ერთობლივი სარესტავრაციო სამუშაოები, შეიქმნა ერთობლივი სამუშაო ჯგუფი, შეთანხმდნენ ხუთ-ხუთი ძეგლზე სარესტავრაციო პროექტების ურთიერთგაცვლაზე.

სომხეთის ტერიტორიაზე არსებული ქართული მართლმადიდებლური ძეგლების კუთვნილების საკითხს საფრთხე შეიძლება შეუქმნას 2021 წლის 15 ოქტომბერს სომხეთის რესპუბლიკაში რუსული მართლმადიდებელი ეკლესიის ერევნისა და სომხეთის ეპარქიის შექმნამ. არსებობს იმის საშიშროება, რომ სომხეთში არსებული ქართული ძეგლები რუსული ეპარქიის იურისდიქციაში გადავიდეს.

საეკლესიო თემატიკა უკავშირდება საქართველოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის სტაბილურობის საკითხებს (აფხაზეთში სომხური სამოციქულო ეკლესიის დაქვემდებარება სამხრეთ რუსეთის სომხურ ეპარქიაზე და ჯავახეთის ცალკე ეპარქიის შექმნის მოთხოვნა).

აფხაზეთში სომხური ეკლესიის დაქვემდებარება სამხრეთ რუსეთის სომხურ ეპარქიაზე საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევაა. აფხაზეთის სომხური ეკლესია საქართველოს სომხურ ეპარქიას უნდა ექვემდებარებოდეს.

საქართველოში არსებული სომხური სამოციქულო ეკლესიის ერთი ეპარქიის გარდა დამატებით კიდევ მეორე — ჯავახეთის ეპარქიის შექმნა სერიოზულ საფრთხესთან შეიძლება იყოს დაკავშირებული იმ კუთხით, რომ სომხურ საზოგადოებაში ეს შესაძლოა აღქმულ იქნას, როგორც ჯავახეთის „ავტონომიისკენ“ გადადგმული ერთგვარი ნაბიჯი.

გიორგი ომსარაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
სადოქტორო პროგრამა:
ისტორია (კავკასიოლოგია)

კავკასიური ისლამისტური მოძრაობის თეორიული საფუძვლები

საკვანძო სიტყვები: კავკასია, ისლამიზმი, ფუნდამენტალიზმი

კავკასიაში ისლამური ფუნდამენტალიზმის ზომიერი და რადიკალური მიმდინარეობების გავლენისა და გავრცელების ეტაპების შესასწავლად აუცილებელია აღნიშნული რელიგიური მიდგომების თეორიული საფუძვლების შესწავლა და გაანალიზება.

XX საუკუნის 90-იან წლებში კავკასიის რეგიონში ისლამური ფუნდამენტალიზმის გავრცელების საფუძველს აქტიური პროზელიტიზმი წარმოადგენდა. უცხოელი მისიონერები ახდენდნენ არაბულენოვანი რელიგიური ლიტერატურის იმპროტა და რუსულ ენაზე თარგმნას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა XVIII საუკუნის რელიგიური მოღვაწის, ისლამის განწმენდისა და მის საფუძვლებთან დაბრუნების აპოლოგეტის, მუჰამედ იბნ აბდ ალ-ვაჰაბის, ნაშრომს „ერთდემერთიანობის წიგნი“. ნაშრომი ისლამური ფუნდამენტალიზმის მიმდევართათვის, ასევე ისლამისტთა ზომიერი და რადიკალური ფრთის წარმომადგენელთათვის ერთ-ერთი უმთავრესი თეორიული სახელმძღვანელოა. აღნიშნულ ავტორს უკავშირდება რფ-ის ძალოვანი უწყებების მიერ ფუნდამენტალისტებისა და ისლამისტების დასახასიათებლად ტერმინ „ვაჰაბისტის“ გამოყენება.

ჩრდილოკავკასიელი ისლამისტების მიერ 2000-იან წლებში ინტერნეტრესურსების საშუალებით წარმოებული მედიააქტივობების შემადგენელ ნაწილად იქცა აღმოსავლელი იდეოლოგიების ნაშრომების განთავსება მათ მიერ მართულ საიტებზე. აღნიშნული რესურსებით ვრცელდებოდა XX საუკუნის შუა წლების პოსტკოლონიალური ეპოქის ეგვიპტელი იდეოლოგის, საიდ კუტბის, გლობალური ჯიჰადის იდეოლოგიისა და ოსამა ბინ ლადენის მასწავლებლის, აბდულა იუსუფ აზამის — „აბუ ჯიჰადის“ — და სხვათა ნაშრომები.

მოგვიანებით კავკასიურ ისლამისტურ ინტერნეტრესურსებზე გამოჩნდა ადგილობრივი იდეოლოგიების ნაშრომები, ვიდეო- და აუდიოლექციები. კავკასიური

ისლამიზმის აპოლოგეტები ცდილობდნენ რუსეთის წინააღმდეგ ჩრდილოკავკასიელი ხალხების ბრძოლის რელიგიური შემადგენელის, ისტორიული მნიშვნელობისა და სამომავლო პერსპექტივების ჩვენებას.

წყაროები:

1. ერთდმერთიანობის წიგნი, მუჰამედ იბნ აბდ ალ-ვაჰაბი;
2. Milestones, Sayyid Qutb;
3. In the Shade of the Qur'an, Sayyid Qutb.

მაკა როინიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
სამაგისტრო პროგრამა: კავკასიოლოგია

თანხმოვანთა სისტემა ბურუშაულ ენაში

საკვანძო სიტყვები: თანხმოვანთა სისტემა, ბურუშაული ენა

თანამედროვე ბურუშაული ენა გავრცელებულია ცენტრალური აზიის, პაკისტანის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში. ის იზოლირებულ ენად არის მიჩნეული. მიუხედავად ამისა, გამოთქმულია არაერთი ვარაუდი მისი შესაძლო ნათესაობის შესახებ პალეოკავკასიურ ენებთან. სტრუქტურულ მსგავსებებს კავკასიურ ენებთან ის იჩენს როგორც ფონოლოგიაში, ისე — მორფოლოგიასა და მორფოსინტაქსში.

ისტორიულ-შედარებითი მეთოდი გულისხმობს როგორც ლექსიკურ ერთეულებს შორის რეგულარულ, კანონზომიერ და სისტემურ ბგერათშესატყვისობათა დადგენას, ასევე ენების ყველა იერარქიული დონის შედარება-შეპირისპირებას მათ შორის სისტემურ-სტრუქტურული მსგავსების გამოსავლენად.

მოხსენებაში საუბარი გვექნება ბურუშაული ენის თანხმოვანთა სისტემის, როგორც მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იერარქიული დონის შემადგენელი ნაწილის, შესახებ.

მოხსენება ატარებს დესკრიფციულ ხასიათს.

ლიტერატურა:

1. A Reference Grammar of Eastern Burushaski; Yoshioka Noboru, 2012;
2. Jammu and Kashmir Burushaski: Language, Language, Contact, and Change, Sadaf Munshi, 2006;
3. Die Burushaski-Sprache von Hunza und Nager, T. I, 1998;
4. Burushaski and the Western Dene-Caucasian Language Family: Genetic and Cultural Linguistic Lings, John D. Bengston, 2014.

ქეთევან საყვეარაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
კავკასიოლოგიის ბაკალავრი

იბერიული ენები და მათი მნიშვნელობა იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერებისათვის

საკვანძო სიტყვები: იბერიული ენები, ბასკური ენა, ბასკურ-იბერიულ-კავკასიური ჰიპოთეზა, იბერიული ენა, ტარტესული ენა, აქვიტანური ენა

იბერიულ-კავკასიური ენების მკვლევართა ყურადღება სხვადასხვა დროს მიექცა არა მხოლოდ უშუალოდ ჩვენს რეგიონში გავრცელებულ ენებს, არამედ მის ფარგლებს გარეთ წარმოდგენილ იმ ენებსაც, რომლებიც, შესაძლოა, გენეტიკურად იყვნენ დაკავშირებულნი ამ ოჯახთან (ჰ. შუხარდტი, ვ. ჰუმბოლდტი, ნ. მარი, არნ. ჩიქობავა...). უპირველესად აქ იგულისხმება ბასკური — ევროპის დასავლეთით, პირენეის (იბერიის) ნახევარკუნძულზე, რომელიც თავისი გავრცელების არეალში დღეს განცალკევებით დგას სხვა ენათაგან, არ ამჟღავნებს რა მათთან წარმოშობით კავშირს.

იბერიულ-კავკასიური ენებისა და ბასკურის ნათესაობის მეცნიერულად არგუმენტირებულმა თეორიამ (ი. ბრაუნი, მ. ქურდიანი...) უფრო მეტად წარმოაჩინა ჩვენში საერთოდ იბერიული ენების შესწავლის საჭიროება.

„იბერიული ენები“ ფართო ცნებაა და გეოგრაფიული ნიშნით აერთიანებს იბერიის ნახევარკუნძულზე სხვადასხვა პერიოდში გავრცელებულ, სხვადასხვა წარმოშობის ენებს. მათი ისტორიული და თანამედროვე კონტაქტების შესწავლა საშუალებას მოგვცემს, განვასხვაოთ ბასკურში საკუთარი და ენობრივი კონტაქტების შედეგად მიღებული მოვლენები. ეს, ცხადია, ერთ-ერთი უმთავრესი სამუშაოა იბერიულ-კავკასიური და ბასკური ენების, ბასკურისა და წინარე რომანული მკვდარი იბერიული ენების (აქვიტანური, იბერიული, ტარტესული) გენეტიკური მიმართების დადგენისას; ამ პრობლემის გადაჭრა კი შესაძლებელია მხოლოდ საკუთარი ენობრივი მასალის ანალიზის საფუძველზე.

აღნიშნული საკითხი, რა თქმა უნდა, აქტუალურია არა მხოლოდ ჩვენს რეგიონში. მაგალითისთვის ავიღოთ ამა წლის მაისში ბასკეთის საპარლამენტო დელეგაციის ვიზიტი ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, სადაც ბასკური ენის ნახევარსაუკუნოვანი სწავლების განმავლობაში მრავალი ასეთი

მნიშვნელოვანი ღონისძიება გამართულა. ეს წარმოაჩენს ბასკურ-კავკასიური პრობლემისადმი საერთაშორისო ინტერესსა და მისი გადაჭრის აუცილებლობას.

მოხსენებაში განვიხილავთ იბერიულ-კავკასიურ ენებთან იბერიის ნახევარკუნძულის არაინდოევროპულ და არააფრაზიულ ენათა მიმართების კონკრეტულ ლინგვისტურ საკითხებს, ასევე იმ ტერმინოლოგიურ პრობლემებს, რომლებმაც შეიძლება იჩინოს თავი აღნიშნულ ენათა შესწავლის დროს.

სოფიკო ჭავჭავაძე

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ფილოლოგიის დოქტორი

კავკასიური ენების კათედრის მუშაობა და კავკასიოლოგიური კვლევები თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში (1935 წლის საარქივო მასალების მიხედვით)

საკვანძო სიტყვები: კავკასიური ენების კათედრა, ქეთევან ლომთათიძე, საარქივო მასალები

საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცულია საარქივო მასალები, რომლებშიც აღწერილია, თუ როგორ დაიწყო 100 წლის წინ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ენათმეცნიერების, როგორც სამეცნიერო დარგის სწავლება და როგორ ვითარდებოდა ის შემდეგ ათწლეულებში.

1922 წელს პედაგოგიურ ფაკულტეტზე მოქმედებდა შემდეგი მიმართულებები: ქართული ენათმეცნიერება, ინდოევროპული ენათმეცნიერება და სემური ენათმეცნიერება. აღნიშნულ პერიოდში სასწავლო პროგრამებში მითითებული ენები შემდეგი კლასიფიკაციის მიხედვით იყოფოდა: ძველი ენები, ახალი ენები, აღმოსავლური ენები და კლასიკური ენები.

ამის შემდეგ, 1926 წელს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ენათმეცნიერების ფაკულტეტი შეიქმნა. პროფესორებმა ფაკულტეტისთვის შემდეგი დარგები ჩამოაყალიბეს: ქართული, კავკასიური (აფხაზურ-ჩერქეზული, ქისტური და დაღესტნური), ინდოევროპული, სემიტური და თურქული.

ზემოაღნიშნული დარგების სასწავლო პროგრამების მიხედვით დაიგეგმა 30-მდე ენისა და მათი დიალექტების სწავლება. ეს ენები იყო: ქართული (მეგრული, სვანური), რუსული, სომხური, ბერძნული, აფხაზური, ოსური, დიდოური, ავარული, თაბასარანული, წოვა-თუშური, ღლიღური, ჩაჩნური, ჩერქეზული, უბიხური, არაბული, სპარსული, ოსმალური, აზერბაიჯანული, თურქული, ებრაული, სირიული, ასურული, ინდური, ლათინური. რა თქმა უნდა, ზემოთ ჩამოთვლილი ენების სასწავლებლად შესაბამისი კვალიფიციური კადრებისა და სახელმძღვანელოების მომზადება დიდ სირთულეებთან იქნებოდა დაკავშირებული, მაგრამ ქართველი მეცნიერები მაქსიმალურად ცდილობდნენ, თითოეული სასწავლო პროგრამა რეალურად მოქმედი ყოფილიყო.

ჩვენ მიერ მოძიებულ, აქამდე უცნობ საარქივო მასალებში ასახულია, თუ როგორ მოუზაობდა 1935 წელს ენათმეცნიერების ფაკულტეტის კავკასიური ენების კათედრა, რომელსაც ხელმძღვანელობდა პროფ. არნ. ჩიქობავა, ხოლო წევრები გახლდნენ: პროფ. გ. ახვლედიანი, პროფ. ს. ჯანაშია, პროფ. ვ. თოფურია, პროფ. ა. შანიძე, და ასპ. ქ. ლომთათიძე. საარქივო დოკუმენტებით დასტურდება, რომ 1935 წელს კავკასიური ენების კათედრა ახორციელებდა უმნიშვნელოვანეს საქმეებს ქართველოლოგიისა და კავკასიოლოგიის, როგორც სამეცნიერო დარგების, განსავითარებლად. კათედრის წევრებისა და სტუდენტების მიერ საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ სამეცნიერო ლინგვისტურ ექსპედიციებზე მოპოვებული სავსე მასალები, მათ მიერ ჩაწერილი ტექსტები და ცოცხალ მეტყველებაზე დაკვირვების შესაძლებლობა იყო უმთავრესი მონაპოვარი ქართული და კავკასიური ენების უკეთ შესასწავლად, ფუნდამენტური კვლევების საწარმოებლად და ახალი საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოების შესაქმნელად.

წყაროები:

1. სეა, უიგა, ფ. 471, ან. 1, ს. 190. 1926-1927 წწ., თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
2. სეა, უიგა, ფ. 471, ან. 21, ს. 6, თბილისის სტალინის სახელობის სახ. უნივერსიტეტი, ფილოლოგიის ფაკულტეტი. კავკასიური ენათა კათედრის სხდომის ოქმები, 1935 წელი.

ანა ხურცილავა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი,
სადოქტორო პროგრამა:
ფილოლოგია (ინგლისური ფილოლოგია)

სიტყვაწარმოების ინგლისურენოვანი სახელმძღვანელოების ანალიზი

საკვანძო სიტყვები: სიტყვაწარმოება, ინგლისურენოვანი სახელმძღვანელო, ანალიზი

სიტყვაწარმოებას ინგლისურ ენაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, თუმცა მეცნიერთა შორის მის მიმართ არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება არსებობს. ნაწილი მას გრამატიკას მიაკუთვნებს, ხოლო ნაწილი — ლინგვისტიკის დამოუკიდებელ სფეროს, რომელიც შეისწავლის სიტყვის წარმოების პროცესებს, ხერხებს, ტიპებსა და წესებს.

ტერმინი „სიტყვაწარმოება“ მოიაზრებს როგორც ახალი სიტყვების წარმოშობის პროცესს, ასევე — ლექსიკური ერთეულის წარმოშობის პროცესს. სიტყვაწარმოების საგანს კი წარმოადგენს პირველადი, ძირეული სიტყვები და მათგან ნაწარმოები ლექსიკური ერთეულები — დერივაციული და რთული სიტყვები.

მოხსენებაში ვისაუბრებთ ინგლისურენოვან სახელმძღვანელოებზე, რომლებიც ეხება როგორც სიტყვაწარმოების პროცესს, ასევე ორ უმთავრეს საშუალებას სიტყვაწარმოებისა — დერივაციასა და რთული სიტყვების შედგენას.

კერძოდ, განვიხილავთ შემდეგ სახელმძღვანელოებს: *Word Formation in English* (2022) — სიტყვაწარმოება ინგლისურში, *Oxford Handbook of Derivational Morphology* — ოქსფორდის დერივაციული მორფოლოგიის სახელმძღვანელო და *Oxford Handbook of Compounding* — ოქსფორდის სახელმძღვანელო რთული სიტყვების შედგენის შესახებ.

გავანალიზებთ მათი შედგენის პრინციპებსა და მიზნებს; განვსაზღვრავთ, რამდენად მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სიტყვაწარმოების შესწავლას ენაში, რა გამოწვევები და სიახლეებია ამ კუთხით.

Nino Artilaqva

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Georgian Philology

Mariam Sekhniashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: History

MUHAJIRISM: A HISTORICAL AND LITERARY DISCUSSION

Keywords: Circassians, Muhajirism, Ubykhs, literature analysis

Muhajirism is a process that has affected almost the entire Caucasus. We consider this difficult period (19th century) in both historical and literary terms.

It is noteworthy that despite the tragic situation, the displaced peoples were able to go through a long way of rehabilitation and maintain their identity inside or outside the homeland.

In the report we will discuss this period of history, for which we will use the given works:

1. I. Abashidze, Georgian Soviet Encyclopedia, Tome 8, Tbilisi, 1984;
2. M. Lokhvitski (Ajuk-Girey), "Roar of Thunder", "Search for the Gods";
3. B. Shinkuba, "The Last of the Departed";
4. S. Tchamba, "A Song of Anguish";
5. S. Janashia, "Circassian Diaries".

We will also touch on the influence of Muhajirism on literature according to the listed works.

Elvira Aslanovi

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Faculty of Humanities,

Doctoral Programme:

Philology (Caucasology)

SOME PHONETIC FEATURES OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE IN GEORGIA

Keywords: Azerbaijani language, phonetic features, phonetic processes

In this report, I will discuss the phonetic peculiarities of the Western dialect of the Azerbaijani language spread on the territory of Georgia. I will try to provide with an attempt to describe the phonetic diversity of the mentioned dialect, based on the linguistic material I have collected. The empirical material has been collected on the example of the speech of ethnic Azerbaijanis living in different regions of Georgia.

The synchronous analysis and comparison with other dialects of the Azerbaijani language allowed us to identify and describe the phonetic features of the Western dialect.

In this report, I will talk about the consonants that the literary Azerbaijani has long lost and is not preserved in other dialects, as well as the labial synharmonism and several other phonetic processes, which reveals a very interesting sight.

Research has shown that the Azerbaijani language spoken in Georgia has some appealing features, which, firstly, must be caused by the use of specific consonants.

Some of the phonetic features singled out in our speech may be described in other dialects as well, but it is also possible to encounter a phonetic process that is characteristic only of the Western dialect.

References:

1. Axundov, A. (1973) *Azərbaycan dilinin tarixi fonetikasi*, Bakı: ADU;
2. *Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialekt və şivələri* (1967), Bakı: Azərb. SSR EA nəşriyyatı;
3. Əzizov, E. (2016), *Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası*, Bakı: Elm və Təhsil;
4. Şirəliyev, M. (2008), *Azərbaycan dialektologiyasının əsasları*, Bakı: Şərq-Qərb;
5. Гаджиева, Н. З. (1979), *Тюркоязычные ареалы Кавказа*, Москва: Наука;
6. Джангидзе, В.Т. (1965), *Дманисский говор казахского диалекта азербайджанского языка*, Баку: Изд-во АН Азербайджанской ССР.

Lena Baghdadian

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

MYTHOLOGICAL IMAGE OF HAYK — THE MAIN HERO OF ARMENIAN HISTORY — AND HIS REBELLION AGAINST BELL

Keywords: history of Hayk, legend about Hayk, struggle between light and darkness

The universal myth of the divine archer who fought against the gloomy despot, symbolizing the cosmic struggle of light against the darkness in Armenian mythology was associated with the name of the astral hero Hayk, who was probably originally a tribal deity of the Hayas, and later turned into the common ancestor of the Armenians.

According to the myth, Hayk is opposed by the Babylonian Titanide Bel, who is the god of the sky and the sun of the Semites, with whom Hayk, the ancestor of the Armenians, is fighting. At this level, the story retained its original mythological character, but associated with the initial history of the Armenian people, and the ancient cosmic myth acquired a socio-historical content. The cosmic struggle between light and darkness was transformed into the socio-ethnic struggle of the Armenian tribes against the predatory and assimilating aspirations of the Babylonian despot Bel.

In the report we will discuss the qualities of Hayk and his attitude towards the country, and what relation other countries had at that time to Armenia, in particular, to the Armenian people and its territories. Much attention is paid to the work of Movses Khorenatsi "History of Armenia" (or "History of Hayk", "Legend of Hayk"), how author expresses his attitude to the issues in this historical legend, and how important this mythological hero was at that time; I will analyze the principles and goals of the work of Khorenatsi, and how important Hayk's role has been in the history of Armenia...

In my opinion, this topic is relevant as it is of great importance for the history of each country, who was their hero and what he/she did for the country. Here we see that Hayk managed to free his people from Babylonian captivity. At the same time, the fate of his country was in his attention and in his hands, so he protected it in every possible way.

Konstantine Beraia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

RELIGIOUS VIEWS OF THE HIGHLAND POPULATION OF GALI AND TQVARCHELI DISCRITS OF OCCUPIED ABKHAZIA (SOCIOLOGIC RESEARCH)

Keywords: Abkhazia, religion, sociological research

The issue of religious beliefs of the population of Abkhazia is very relevant because we do not have access to the internal situation in the occupied region. No sociological research is conducted in the field and this is not just about the subject of religion. That's why I wanted to conduct research where I could present the modern situation, which I think is an important step.

In the case study, we took into account the age differentiation of the population (as the least age of 16 year and the senior of 82 years are taken). The study was conducted in full compliance with confidentiality, which is a necessary condition due to the current situation in the region.

We can say that it is obvious how much damage a trauma, in this case — the war, inflicts on people's beliefs, but it is manifested individually with everyone. If one person has a desire to pray, a sense of closeness to God, so that their children and grandchildren no longer have to experience the reality they went through, parallelly some people think that God does not exist because they have seen so much bitterness and can not relate it to God. Family religion is also very important. As we will see in the example of the 16-year-old girl in the report, she does not yet understand at all what Christianity is, or what does its truth mean, but as her family is Christian, as she sees how her parents pray, she herself is willing to follow that creed.

Finally, according to the age gradation, it is clear that the older generation in the mountainous region puts traditional institutions first. There are also pagan elements, but — in a very small amount. The most obvious is the effect of war on people's beliefs.

Sophiko Driashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Georgian Philology

FOLKLORE MOTIFS IN NAFI JUSOYTY'S POETRY

Keywords: Folklore, Ossetian literature, Nafi Jusoyty

Ossetian writer and scholar Nafi Jusoyty has a prominent place in Georgian-Ossetian cultural and literary relations. He was a versatile figure: poet, playwright, publicist, folklorist, literary critic and translator. Nafi Jusoyty was a correspondent member of the Georgian Academy of Sciences, a member of the board of the Georgian Writers' Union, a laureate of the Kosta Khetagurov Prize. He created monographs on the works of Ossetian classic writers.

Nafi Jusoyty is one of the most productive Ossetian poets. He is the author of dozens of poetry collections, novels as well as prose works of various genres. Of particular note is Nafi Jusoyty's translation work. He perfectly translated Davit Guramishvili's "Davitiani", the immortal works of Akaki Tsereteli, Giorgi Leonidze and other Georgian writers.

Nafi Jusoyty's poems have been repeatedly published in Georgian. In 2014, a collection of his poems "Mountains — My Cradle" was published in Tbilisi in Georgian and Ossetian languages. The work of Nafi Jusoyty is a powerful and thorough flow in the Georgian-Ossetian cultural and literary relations. As a poet, Nafi Jusoyty is the inheritor of centuries-old Ossetian folklore, which amazes the reader to this day with its depth and wisdom. In addition, Nafi's poetry is a worthy successor to Ossetian classical poetry, which originates from the works of Temirbolat Mamsurov and Kosta Khetagurov.

Nafi Jusoyty's work reflects Ossetian customs and traditions, as until the twentieth century the only means of expressing the cultural identity, long life experience and artistic thinking of the Alan-Ossetians has been folklore. Ossetians living in mountainous villages continued their daily lives according to the unwritten laws of myth, based on mythological archetypes and sacred oral traditions.

Allusions and poetic reminiscences from the Ossetian narrative epic are especially common in Nafi Jusoyty's poems. The poems mention the characters of the narrative epic: Batradz, Bitsenon, and Varkhag — who are the etalons of heroism, bravery, beauty and kindness.

The report will discuss the peculiarities of the reflection of folk motifs in the work of Nafi Jusoyty.

Shushanik Gasparian

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Master's Programme: Caucasology

FROM THE HISTORY OF STUDYING OF GEORGIAN AND ARMENIAN LANGUAGES: GEORGIAN-ARMENIAN LANGUAGE CONTACTS

Keywords: Georgian language, Armenian language, Kartvelian languages, Caucasian languages, language contacts, Armenian-Georgian relations

In linguistics, it has long been noticed that there are quite a lot of lexical encounters of the Armenian and Georgian languages. It is paid special attention not only by linguists, but also by philologists. The aim of the linguists was mainly to study the source of these encounters, and the aim of the philologists was to ascertain the relation of the Armenian-Georgian originals containing such words, especially ones translated from the other, or from a third source.

Armenian-Georgian relations have a long history, due to the centuries-old neighborly residence of the two peoples. Armenians and Georgians, who have lived in the neighborhood for millennia, have a close relationship that includes different areas of life. For the study of Armenian-Georgian relations, various written historical sources are important, and despite the fact that these sources are mainly written in the fifth century, they contain more ancient history. Since time immemorial, there have been close ties between Armenians and Georgians, which included military, political, ideological, linguistic, cultural and other kinds of relations. On the basis of the centuries-old relationship, the Armenian-Kartvelian language contacts have been formed.

Linguistic coincidence of the Armenian and Caucasian languages, according to H. Acharian, count about 900 words, of which most are Armenian-Kartvelian borrowings. These two peoples, living peacefully next to each other, had close cultural and political ties and have a number of borrowings in both languages.

Nino Gogaladze

Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: English Philology

Lana Giorgadze

Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: English Philology

THE GODDESS “GREAT MOTHER” IN CAUCASIAN MYTHOLOGY

Keywords: Mythology, Caucasus, Goddess, “Great Mother”

The main purpose of the paper is to discuss the significance of the cult of “The Great Mother” in Caucasian mythology. The ancient artifacts of this cult and its analogues from the different cultures around the globe will be analysed.

The goddess “Great Mother” is the deity in mythology, the fruit of the mythical thinking of almost all peoples. In general, the cult of the goddess is universal in that she was one of the most ancient mythological creatures created by man’s mind. The name “Great Mother” also indicates its primacy and a kind of origin, as from ancient times she was the protector of everything in existence. It is also noteworthy that the other deities are considered to be her philiations.

The cult of the “Great Mother” is a particularly important and interesting phenomenon in Caucasian mythology. Numerous artefacts, folklore materials and archeological sources have been preserved in the Caucasus, and confirm the existence of this mythological phenomenon.

It is important to emphasize the fact that beside from the Caucasus, mythological figures alike are found in different parts of the world. Often their names differ, although the meaning and content are similar everywhere. Thus, in the paper we review the analogues of the “Great Mother”, which were widespread in different cultures, and in different historical periods. Accordingly, based on a comparative analysis, we will discuss the meaning of the “Great Mother” on a larger scale, which will expose the role, purpose, and significance of this goddess.

In the paper, we discuss the “Great Mother” as a mythological character, analyse the reasons for its spread and popularisation, and what led to its formation, not only in the Caucasus, but also among the peoples of the other cultures.

Elena Ivanova

Ivane Javakishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

ECOMIGRANTS — THE SVANS

Keywords: Svans, natural disasters, ecomigration

Ecomigration has become an actual topic for research over the past decades. Environmental problems, including natural disasters, have significantly affected the life of modern man. According to statistics over the past 30 years, the worldwide rate of natural disasters has risen to 600, and the number of victims is hundreds of millions.

In the Caucasus, this problem has become as relevant as in the rest of the world. Svans particularly, affected by natural disasters, are now settled throughout Georgia, in such regions as Imereti, Kvemo Kartli and Kakheti.

In the report, we will discuss how the problem has become relevant over time, and make the rough forecasts.

Ana Khurtsilava

Ivane Javakishvili Tbilisi State University,

Faculty of Humanities,

Doctoral Programme:

Philology (English Philology)

THE ANALYSIS OF THE TEXTBOOKS OF ENGLISH WORD FORMATION

Keywords: word formation, English textbook, analysis

Word formation plays one of the most important parts in English as the source of new words entering the language. There are different attitudes towards word formation among scientists. Some consider it as a part of grammar or sometimes it's regarded as a linguistic discipline, which studies processes of word creation, types, and rules.

The term "word formation" refers to either the process through which words can change and the creation of new lexemes in a particular language. The further analysis of the textbooks of word formation will be presented in the report. Specifically, the books: *Word Formation in English, 2022*; *Oxford Handbook of Derivational Morphology* and *Oxford Handbook of Compounding*.

The principles of the book compilation and how important role they play in learning word formation, as well as the challenges it faces will be discussed.

Lika Lolashvili

Ilia State University,
Faculty of Arts and Sciences,
Master's Programme:
Regional Studies (Caucasus Studies)

WOMEN'S RIGHTS IN ADYGE Khabze AND DAGHESTANI CUSTOMARY

Keywords: Caucasian etiquette, Adyge Khabze, Women's Rights, Rituals, Circassians, Code of Moral and Ethics

A study of women's rights is not unfamiliar for the modern world. Although, according to the history of Agnodike, the protection of women's rights begins from ancient times (see: <https://classicalwisdom.com/people/agnodice-first-female-physician-maybe/> 18.05.2022), but the issue is still relevant today. Instead of losing the interest in this topic, it is growing more and more.

Modern challenges often confront traditions, and the Caucasus consists of a traditional society mainly. Consequently, it is even more interesting to define women's rights, research on authority and the traditional role to highlight the causes and contemporary challenges around this issue.

When studying the characteristics of stereotypical behavior of people, it is necessary to take into account the specifics of the development of the etiquette-ritual field in the given cultural area. It should be noted that among Caucasians, the development of ritual-etiquette of ethnic culture took place in the context of local notions of moral norms [Antelava 2018].

In this paper we will try to answer the following questions:

- ❖ What rights did a woman have in a traditional Caucasian society?
- ❖ What was the attitude towards the woman?
- ❖ What is the echo of the transition from normative culture to non-normative one today?
- ❖ What kind of changes are taking place in life and why is it difficult to receive changes?

Etc.

We meet paradoxical appearances connection to the women (and not only) in the Caucasus. Here, one can meet two radical views at the same time. In the Caucasus, for example, we find unusual freedoms for women, as well as harsh and, in some cases, cruel treatment of them. We will try to explain the reasons of such paradoxical events in this paper.

Recognizing a woman as a devilish creature, as well as her deification are forms of infatuation and enslavement (D. Davlianidze), as both of these icons punish a woman by setting some standard and not giving her the right to be what she is — to be a natural person by expressing her individuality and personal characteristics [Antelava 2019].

It should be noted that a similar type of standardization existed in the Caucasian folk society not only for women but also for men.

In this article, we will discuss women's rights mainly on the example of the Circassian Code of Moral Ethics — Adyge Khabze and the Daghestani customary law. Circassia is the extreme northwest of the Caucasus. Dagestan is the extreme northeastern part of the Caucasus. Circassia is distinguished by the moral-ethical code of ethics — Adyge Khabze, while Dagestan is distinguished by its diversity. I think comparing these two extreme parts of the Caucasus with Georgia will more or less paint a whole picture of the Caucasus.

References:

1. Antelava 2018 — ანთელავა, ნუგზარ (რედ.). კავკასიური ეტიკეტი. ეთნოლოგიური ეტიუდები. თბილისი: კავკასიური სახლი;
2. Antelava 2019 — ანთელავა, ნუგზარ. ქალი და მამაკაცი კავკასიურ ტრადიციაში. თბილისი: კავკასიური სახლი.

Salome Maisuradze

Ivane Javakishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: English Philology

BASQUES AND GEORGIANS: COMMON ORIGIN OR HYPOTHESIS?

Keywords: Basques, Georgians, Iberia, Iberians, Etymology, Basque language, Caucasian languages

In ancient historical sources we often find information about the Iberians living on the Iberian Peninsula. The existence of Kartli — Iberia was also not unknown to Greek and Roman historians. It is interesting if there is a connection between the Iberians of Iberian Peninsula and Iberians of ancient Georgia, if the name is related only by chance.

The Iberian Peninsula is still home to the Basques, who have preserved their original culture and language. Some scholars believe that the Basque language is related to the Caucasian languages. Numerous opinions have been expressed about the relationship between the Basques and the Georgians, and in the framework of the report we will try to discuss the opinions around this issue, as well as present the ethnographic and folklore material of the Basques and the Georgians, in which we can see common ground.

Irakli Makhatadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Georgian Philology

VOYAGE OF ABO TBILELI TO ABKHAZIA, ACCORDING TO HAGIOGRAPHIC NOVEL OF IOANE SABANISDZE: REASONS, SIGNIFICANCE

Keywords: Abo Tbileli, Nerse, Abkhazia

Ioane Sabanisdze wrote the hagiographic work “Torture of Abo Tbileli”, which tells about the arrival of the Arab Abo in Kartli, his christening and the death penalty. This work can be considered as the chronicle of the eighth century Georgia.

An episode in Abo’s voyage to Abkhazia is interesting in the work written by Ioane Sabanisdze; we learn about the political situation there and, above all, from a religious point of view. Here is what we read in the work: “And blessed Habo gave much thanks to God, for he saw a country full of the faith of Christ, and none of the nonbelievers would be found close to them”. So in the VIII century Abkhazia was a Christian country and it was less influenced by the Arabs.

In the report, we will discuss why and with whom Abo moved to Abkhazia, how he was received, what is the religious and political situation in Abkhazia, what is the importance of Sabanisdze’s work for describing and studying Abkhazia.

Irakli Makhatadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Georgian Philology

VOYAGE OF ABO TBILELI TO ABKHAZIA, ACCORDING TO HAGIOGRAPHIC NOVEL OF IOANE SABANISDZE: REASONS, SIGNIFICANCE

Keywords: Abo Tbileli, Nerse, Abkhazia

Ioane Sabanisdze wrote the hagiographic work “Torture of Abo Tbileli”, which tells about the arrival of the Arab Abo in Kartli, his christening and the death penalty. This work can be considered as the chronicle of the eighth century Georgia.

An episode in Abo’s voyage to Abkhazia is interesting in the work written by Ioane Sabanisdze; we learn about the political situation there and, above all, from a religious point of view. Here is what we read in the work: “And blessed Habo gave much thanks to God, for he saw a country full of the faith of Christ, and none of the nonbelievers would be found close to them”. So in the VIII century Abkhazia was a Christian country and it was less influenced by the Arabs.

In the report, we will discuss why and with whom Abo moved to Abkhazia, how he was received, what is the religious and political situation in Abkhazia, what is the importance of Sabanisdze’s work for describing and studying Abkhazia.

Nigina Mamadnosirova

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

FOLK FAIRY TALES AND THE NECESSITY OF THEIR POPULARIZATION

Keywords: fairy tales, worldview formation, popularization

Fairy tales are an integral part of the culture of any people. They carry not only an entertaining purpose, but also allow to better understand the idea of the life of the people who took part in their creation. Reading fairy tales has a ritualistic character, as it is an action accompanied by certain conventions, for example, reading fairy tales to children before going to bed.

The relevance of studying fairy tales and their influence is confirmed by the fact that they are part of the educational process in human development, and also play a role in shaping a person's worldview.

At this stage, folk fairy tales are losing their former popularity. On the one hand, this process is inevitable, since humanity is in an active process of globalization: on the other hand, it is necessary to strive to preserve the unique identities.

The paper will describe the reasons that contribute folk fairy tales to the loss of popularity and methods that will help popularize them among the younger generation.

Ekaterine Mebaghishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

Avtandil Isubovi

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

OSSETIAN LANGUAGE: WIDESPREAD AND FUNCTIONING ON THE NORTH CAUCASUS AND IN GEORGIA

Keywords: Ossetian language, history of Ossetian language, Ossetian writing, dialects of Ossetian language, Ossetian typography, territorial distribution of Ossetian language, Ossetian language in Georgia, functioning of Ossetian language, preserving Ossetian language

The work is devoted to the Ossetian language, its distribution and functioning on the territory of North Ossetia, as well as the peculiarities of its use in Georgia.

The Ossetian language, being a minority language, is of particular interest from the point of view of its existence and development in the modern world, especially in Russia, where almost everywhere the Russian language replaces the languages of national minorities.

The main question: whether the Ossetian language will be able to preserve its identity remains rhetorical, but this paper proposes a set of measures aimed at preserving the language.

The work reveals the question of the origin of the language itself and Ossetian writing. The main dialects and their differences are considered, comparative data is given on the nature of distribution not only among the republics, but also at the level of cities and villages on the territory of the Russian Federation. Special attention is paid to typography, where an interesting feature is revealed that books are printed and translated both in Digor and Iron dialects.

The Ossetian language is also called Iron, Alan and Digoron. It belongs to the Iranian group of the Indo-European language family. The modern Ossetian language was formed as a result of the introduction of the language of the Iranian-speaking Alans, who left the invasions of the Mongol-Tatars and Tamerlane from the foothills of the North Caucasus to the mountains of the Central Caucasus, in the area where the aboriginal population lived.

The ancestors of the Ossetians — the Caucasian Alans — had a script already in the 10th century, this is evidenced by the Zelenchuk inscription.

In 1798, the first Ossetian printed book (catechism) was published, typed in the Cyrillic alphabet, and modern Ossetian writing was created in 1844 by the Russian philologist of Finnish roots Andreas Sjögren.

During the 19th century, 43 books were published in the Ossetian language, from 1901 to 1917 — 41 editions. At this time, the range of book topics are noticeably expanding: science, folklore, religion, dramaturgy, poetry, and medicine, educational literature on the Ossetian language, prose, children's literature, philology, ethnography, economics, and history. However, since the late 1940s, a gradual reduction in thematic areas begins.

The modern Ossetian alphabet includes 42 letters: 7 vowels and 28 consonants. Only three parts of speech are clearly distinguished: the name, the verb, and invariable words.

The Ossetian language is divided into two dialects: Digor and Iron. Both dialects differ in phonetics and vocabulary, to a lesser extent in morphology, but both are considered the state languages of North Ossetia. The Iron dialect is the basis of the literary Ossetian language.

The Ossetian language is mainly spoken on the territory of the Russian Federation, partly in Georgia.

North Ossetia is the main region of language use, the second most widespread is Kabardino-Balkaria and the third is the Stavropol Krai.

There are 38,000 Ossetians in Georgia, mostly in the Tskhinvali region. Speaking about when the Ossetians settled on the territory of Georgia, there are several opinions: third-fourth centuries; 12th-14th centuries and 16th-17th centuries.

Ossetian language is not only the language of national minorities, it is one of the signs of the functioning of the very nationality, national culture. As it is known, all minority languages are more or less subject to extinction due to the migration of the indigenous population to big cities, the decline in writing, living conditions, as in society the Russian language is used for communication, etc.

UNESCO has recognized almost all the languages of the North Caucasus as endangered.

Therefore, the Ossetian language, being under the threat of extinction, needs a set of measures aimed at its preservation.

First of all, it is necessary to restore its social functions. In the territories of its distribution, the younger generation should be taught the native language and emphasize its value. The use of the Ossetian language at the everyday level and in business communication is of great importance.

A separate place in the preservation of the Ossetian language is occupied by state support for regional authorities. This includes legislative initiatives and various social events. The media should also pay attention to supporting the Ossetian language, TV channels should be created, including with entertainment content, to attract the attention of young people, newspapers and magazines should be published not only of a socio-political orientation, but also business publications.

Thus, in our report we will cover all areas of the population, from the older generation and youth, to the business community and the intellectuals.

References:

1. Абаев В. И., Краткий грамматический очерк осетинского языка;
2. Абаев В. И., Типология армянского и осетинского языка и кавказский субстрат;
3. Office of the State Minister of Georgia for Reconciliation and Civil Equality (for the Ossetian region);
4. Ахвледиани Г. С., Сборник избранных работ по осетинскому языку;

5. Багаев Н. К., Современный осетинский язык;
6. Гагкаев К. Е., Осетинско-русские грамматические параллели;
7. Камболов Т. Т., Языковая ситуация и языковая политика в Северной Осетии: история, современность, перспективы.

Lizi Muradashvili

Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: History

Nino Dzamnashvili

Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: History

FIRST DIPLOMATIC RELATIONSHIPS BETWEEN GEORGIA AND RUSSIA (15TH-16TH CENTURIES)

Keywords: Russia, Georgia, diplomatic relations, “Deed of Mercy”

15th-16th centuries are associated with extremely difficult processes for Georgia. This is the period when the two largest empires conquered the Caucasus. On the one hand, the Ottomans and, on the other hand, Iran are trying to gain political hegemony in the South Caucasus and especially in Georgia. Georgia is trying to find a way to survive and continue its existence.

It was during this period that Russia came into the international arena. It had not yet been established as a state, although Kartli-Kakheti still hoped that its connection with the Christian Russia would help it against the Iran-Ottoman Empire.

For its part, Russia also sought to find allies in the Caucasus against the Ottomans. The best option was Kartli-Kakheti. As we can see, the beginning of this relationship was of mutual interest and it manifested itself in 1483. It is considered to be the date of the beginning of the first diplomatic relations with Russia in Georgian historiography. King Alexander I of Kakheti sent ambassadors to King Ivan III of Russia, but this embassy failed. This had its subjective and objective reasons. In our opinion, this was due to the fact that Moscow was still a weak state, it simply freed itself from Mongol-Tatar domination and it was not a strong force in the Caucasus.

Despite the failure, the relationship continued into the 1550s. King Levan of Kakheti was the initiator of the restoration of diplomatic relations. This time, he appealed to Russian King Ivan IV for help and a joint fight against the Muslims, in response to which the Russian king withdrew an auxiliary detachment of 500 soldiers stationed in Georgian fortresses on the border with Daghestan. But later, as a result of the protest of the Shah of Persia, in 1572 this detachment was withdrawn back to Russia.

In 1585 a new stage begins in Russian-Georgian relations. King Theodore of Russia sent a letter to Alexander of Kakheti, via his ambassador, Danilov. The Russian king offered union and protection to Kakheti. In the circumstances of that time, Alexander II saw all this as the best opportunity. The king agreed and sent Danilov as a reciprocal ambassador. In 1589, Alexander took

an oath of allegiance, but in return received nothing but endless embassies and the sending of several clergy.

Despite the failed embassies, it can be said that all this was the beginning of the first diplomatic relations in the history of Russia and Georgia. This was a time when Georgia was on the verge of extinction, and Georgian rulers did everything in their power to alleviate such an unbearable existence. However, it actually happened that Georgia became a victim, one of the main objects of interests of these three states, which, we think, greatly hindered the development of Georgian society.

Alexandre Nuralidze

Ivane Javakishvili Tbilisi State University,

Faculty of Humanities,

Doctoral Programme:

History (Russian Studies)

INFORMATION FROM NIKOLAY TSYLOV ABOUT THE CAUCASIAN WAR

Keywords: Nikolay Tsylov, Aleksey Ermolov, Mountaineers, Governor

Nikolay Ivanovich Tsylov (1799-1879) was a Russian writer, Major-General, head of the city of Vilensky, a member of the Russian Geographical Society. In 1878, in St. Petersburg, he published the work “Etudes A. P. From Ermolov’s military life in the Caucasus in 1818-1820”.

After completing his studies in the First Cadet Corps in 1817, N. Tsylov was sent as a lieutenant to the 37th Light Hundred Squadron of the 19th Artillery Brigade in the Caucasus, Georgievsk. In 1818 he took part in the battle against the mountaineers and was awarded Order of St. Anna of IV degree, with the inscription — “For Courage”.

The memoirs of a Russian army officer are an interesting and important historical source for studying the history of the Caucasian wars. He speaks enthusiastically of the governor, Aleksey Petrovich Ermolov, who vigorously fought against the North Caucasians and conquered the region; notes that A. Ermolov arrived in Georgievsk in March 1818, and at the first meeting N. Tsylov handed him the report. Tsylov is since then directly subordinate to the Governor and performs his official duties.

N. Tsylov’s recollections show the benevolent attitude of ordinary Russian soldiers towards the governor, who always tried to alleviate the hardships of his subordinates. He also recalls the rare mercy of Aleksey Petrovich Ermolov to one of the mountain leaders, Amulat-Bek.

From the officer’s memoirs we learn of the beginning of the construction of the fortress in Grozny, which was to be the defensive fortress of the Caucasus line. N. Tsylov describes the difficulties of building a fortress due to the regular attacks of the mountaineers.

Most of the memoirs tell about military operations by Russian troops. From the records we also learn what cruel methods were used in the war against the mountaineers.

Nikolay Tsylov’s work interestingly describes the remarkable moments of the activity of the governor Aleksey Petrovich Ermolov; much attention is paid to the relationship between Russian army officers and infantry, with episodes depicting their existence both in peacetime and in wartime. The author also focuses on the courage of the Caucasians and the selfless struggle against the Russian invaders.

Giorgi Omsarashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Faculty of Humanities,

Doctoral Programme:

History (Caucasology)

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE CAUCASIAN ISLAMIST MOVEMENT

Keywords: Caucasus, Islamism, Fundamentalism

In order to study the stages of influence and spread of moderate and radical currents of Islamic fundamentalism in the Caucasus, it is necessary to study and analyze the theoretical foundations of these religious approaches.

In the 1990s, the basis of the spread of Islamic fundamentalism in the Caucasus region was active proselytism. Foreign missionaries imported Arabic-language religious literature and translated it into Russian. Particular importance was attached to the work of the 18th century religious leader, Muhammad Ibn Abd al-Wahhab called “The Book of the Oneness of God”, on the purification of Islam and its return to its foundations. His work is one of the main theoretical guidelines for the followers of Islamic fundamentalism, as well as for the representatives of the moderate and radical wing of Islamists. The author’s name is linked to the use of the term “Wahhabi” to describe fundamentalists and Islamists by Russian law enforcement agencies.

The publication of works by Eastern ideologues on their websites has become an integral part of media activities carried out by North Caucasian Islamists through Internet resources in the 2000s. These resources included the writings of Sayyid Qutb, an Egyptian ideologue of the post-colonial era of the mid-twentieth century, and the ideologue of global jihad Abdullah Yusuf Azam aka “Abu Jihad”, a teacher of Osama bin Laden, and others.

Later works, videos, and audio lectures by local ideologues appeared on Caucasian Islamist Internet resources. The apologists of Caucasian Islamism tried to show the religious component historical significance and future perspectives of the struggle of the North Caucasian peoples against Russia.

References:

1. “The Book of the Oneness of God”, Muhammad Ibn Abd al-Wahhab;
2. Milestones, Sayyid Qutb;
3. In the Shade of the Qur’an, Sayyid Qutb.

Nikoloz Ovsianikov

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Turkish Studies

MODERN GEORGIAN-ARMENIAN ECCLESIASTICAL RELATIONS

Keywords: Controversial Churches, Historical Lore, Georgian Heritage of Northern Armenia, Armenian Church of Abkhazia, Diocese of Javakheti

Controversial cultural heritage sites in Georgia and Armenia remain an unresolved issue of modern Georgian-Armenian ecclesiastical relations.

At present, three main problems can be distinguished in Georgian-Armenian ecclesiastical relations:

1. *So-called "Disputed monuments" on the territory of Georgia* (in Tbilisi — St. George of Moghnisi, Norashen, Surb Minas, Mother of God of Shamkori; in Akhaltsikhe — Surb Nshan). The Armenian side has repeatedly raised the issue of the Armenian origin of the named churches and their return to the Armenian Apostolic Church after the collapse of the Soviet Union. The Georgian side considers that the mentioned churches are of Georgian origin and they should belong to the Georgian Church.

2. *Georgian, Chalcedonian, Orthodox monuments in the territory of Armenia (Northern Armenia, historical Lore)* (Hnevank, Akhtala, Kobair, Akori, Kirants, Shakhnazar, Koshi, Lernankts, Tezharuik, Barana, Vanan-Vank, Kurtan, Lore). The Georgian side considers them as a sample of Georgian cultural heritage. The Armenian side considers them Armenian Chalcedonian monuments, as they were built by "ethnically Armenian, but orthodox by faith", according to their position. There is an opinion among Armenian scholars that these monuments should be recognized as joint Georgian-Armenian cultural samples.

3. *Georgian monuments on the territory of Turkey (Ishkhani and Oshki)*. The Armenian side considers these monuments to be Armenian Chalcedonian monuments, accusing Georgia of misappropriating these monuments and Turkey of illegally attributing them to Georgia.

After the Georgian-Armenian bilateral talks, it was agreed that before the ownership of the "disputed churches" was determined, a joint restoration work would be carried out in the first stage in order to preserve the cultural heritage. A joint working group was set up, to exchange the projects of restoring five churches in both Armenia and Georgia.

The issue of ownership of Georgian Orthodox monuments on the territory of Armenia may be threatened by the establishment of the Russian Orthodox Church in the Republic of Armenia on October 15, 2021 as the Diocese of Yerevan and Armenia. There is a danger that Georgian monuments in Armenia will fall under the jurisdiction of the Russian Diocese.

The ecclesiastical issues are related to the issues of Georgian sovereignty, restoration of territorial integrity and stability of the Samtskhe-Javakheti region (subordination of the Armenian

Apostolic Church in Abkhazia to the Armenian Diocese of Southern Russia and the demand for the establishment of a separate diocese of Javakheti).

Subordination of the Armenian Church in Abkhazia to the Armenian Diocese of Southern Russia is a violation of the territorial integrity of Georgia. The Armenian Church of Abkhazia should be subordinated to the Armenian Diocese of Georgia.

In addition to one diocese of the Armenian Apostolic Church in Georgia, the creation of another diocese of Javakheti poses a serious threat in that it may be perceived by the Armenian community as a step towards the “autonomy” of Javakheti.

Maka Roinishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Master's Programme: Caucasology

THE CONSONANTAL SYSTEM OF THE BURUSHASKI LANGUAGE

Keywords: consonantal system, Burushaski language

Modern Burushaski language is spoken in Central Asia, more specifically in northeastern Pakistan. Burushaski is considered to be an isolate language. However, several hypotheses have been suggested about its possible connection with Paleo-Caucasian languages. Such hypotheses are based on structural similarities in phonology, morphology and morphosyntax.

The report will examine these similarities using the comparative-historical method. This method attempts to establish regular, natural and systematic sound correspondence between lexical units of languages, in addition to comparing their corresponding hierarchical levels to identify systematic and structural similarities.

The presentation is mainly descriptive.

Referances:

1. A Reference Grammar of Eastern Burushaski, Yoshioka Noboru, Tokyo University of Foreign Studies, 2012;
2. Jammu and Kashmir Burushaski: Language, Language, Contact, and Change, Sadaf Munshi, The University of Texas at Austin, 2006;
3. Die Burushaski-Sprache von Hunza und Nager, T. I, Wiesbaden 1998;
4. Burushaski and the Western Dene-Caucasian Language Family: Genetic and Cultural Linguistic Lings, John D. Bengston, Mother Tongue, Journal of the Association for the Study of Language in Prehistory, Issue XIX, 2014.

Ketevan Saqevashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor of Caucasology

IBERIAN LANGUAGES AND THEIR SIGNIFICANCE FOR IBERO-CAUCASIAN LINGUISTICS

Keywords: Iberian languages, Basque language, Basque-Ibero-Caucasian hypothesis, Iberian language, Tartessian language, Aquitanian language

Scholars of Ibero-Caucasian languages have at various times paid attention not only to the languages spoken in the region, but also to those languages that may have been genetically related to this family (H. Schuchardt, W. von Humboldt, N. Marr, A. Chikobava...). Primarily it is meant Basque — in the Western Europe, on the Iberian Peninsula, which in its distribution area today stands apart from other languages.

The scientifically relevant theory of the kinship of the Ibero-Caucasian languages and Basque (J. Braun, M. Kurdiani...) has further demonstrated the need to study Iberian languages in general.

“Iberian languages” is a broad concept and geographically combines languages of different origins spread in different periods in the Iberian Peninsula. The study of their historical and modern contacts will allow to distinguish the occurrences in Basque as a result of language contacts. This is clearly one of the main tasks in determining the genetic kinship between the Ibero-Caucasian and Basque languages, the Basque and Pre-Roman dead Iberian languages (Aquitanian, Iberian, Tartessian), which can be solved only on the basis of analysis of own linguistic material.

Sophiko Tchaava

Sokhumi State University

Doctor of Philology

WORK OF THE DEPARTMENT OF CAUCASIAN LANGUAGES AND CAUCASIAN STUDIES AT TBILISI STATE UNIVERSITY (ACCORDING TO THE ARCHIVAL MATERIALS OF 1935)

Keywords: Department of Caucasian languages, Ketevan Lomtadze, archival materials

The National Archives of Georgia preserves archival materials that describe how the teaching of linguistics as a scientific field began 100 years ago at Tbilisi State University and how it developed in the following decades.

In 1922, the following directions functioned at the pedagogical faculty: Georgian linguistics, Indo-European linguistics and Semitic linguistics. During this period, the languages indicated in the curricula were divided into the following classifications, namely: Old Languages, New Languages, Oriental Languages, and Classical Languages.

After that, the Faculty of Linguistics was established at Tbilisi State University in 1926. The professors established the following fields for the faculty: Georgian, Caucasian (Abkhazian-Circassian, Kist and Dagestanian), Indo-European, Semitic and Turkish.

According to the curricula of the above-mentioned fields, it was planned to teach up to 30 languages and their dialects. These languages were: Georgian (Megrelian, Svan), Russian, Armenian, Greek, Abkhazian, Ossetian, Dido, Avar, Tabasaran, Tsova-Tush, Ghlig, Chechen, Circassian, Ubykh, Arabic, Persian, Ottoman, Azerbaijani, Turkish, Syriac, Assyrian, Indian, and Latin. Of course, the preparation of qualified personnel and textbooks for teaching above-mentioned languages was associated with great difficulties, but Georgian scholars tried their best to make each curriculum actually functional.

The hitherto unknown archival materials obtained by the author show how the Department of Caucasian Languages of the Faculty of Linguistics worked nine years later, in 1935. Archival documents confirm that in 1935 the Department of Caucasian Languages carried out the most important works for the development of Kartvelology and Caucasology as scientific fields. The field materials obtained by the faculty members and students during the scientific linguistic expeditions in Georgia and abroad, the texts recorded by them and the opportunity to observe live speech were the main achievements to better investigate Georgian and Caucasian languages, to conduct fundamental research and to develop new university textbooks.

References:

1. NAG, CARH, F. 471, R. 1, C. 190. 1926-1927. Tbilisi State University;
 2. NAG, CARH, F. 471, R. 21, C. 6, Stalin Tbilisi State University, Faculty of Philology.
- Minutes of the meeting of the Department of Caucasian Languages.

Elguja Tsintsadze

Ivane Javakhsishvili Tbilisi State University,
Faculty of Humanities,
Bachelor's Programme: Caucasology

CONFLICTS IN GEORGIA: ABKHAZIA AND TSKHINVALI REGION (WAYS OF THEIR SETTLEMENT)

Keywords: Abkhazia and Tskhinvali, conflict settlement, perception of the conflict

The purpose and objectives of the work are to reveal the peculiarities of the perception of conflicts in Georgia in the Abkhazian, Georgian and Russian historiography, to criticize the stereotypes of the “image of the enemy” and other manifestations of the anti-scientific approach in modern Abkhazian historiography. This is a sore subject for all Georgians, especially the younger generation, who are hoping for the return of lost territories. This is an explanation of why this topic was chosen by me for study. I think that there is no person in Georgia who does not want to see Abkhazia and Tskhinvali again as a part of Georgia.

Abkhazian historiography is dominated by the point of view that only the Georgians, who have always been hostile to the Abkhazians, are to blame for the conflict. One of the famous Abkhaz scientists S. Lakoba claims that “in May 1992 it was quite obvious that Shevardnadze, with his megalomania, had already chosen a scenario for himself, a forceful solution to the Abkhazian problem”...

The representative of Russian historiography, S. Markedonov, believes that “the conflict did not begin with an ideological justification of mutual ethnic claims, but as a dispute over the legal legitimacy of Abkhazia joining Georgia”.

Georgian scholar Joni Kvitsiani notes that this is a project created by the Bolsheviks in the 1920s and 1930s to win the hearts of the people while building totalitarian states. Thus, the principle was introduced by the Soviet Union, which used it to its own advantage.

In my opinion, the action of the Georgian side in the fight against separatism was legitimate: on February 21, 1992, the ruling Military Council of Georgia announced the abolition of the Constitution of the Georgian SSR of 1978 and the restoration of the constitution of the Georgian Democratic Republic of 1921.

The Abkhazian leadership perceived the abolition of the Soviet constitution of Georgia as the actual abolition of the autonomous status of Abkhazia, and on July 23, 1992, the Supreme Council restored the Constitution of the Abkhazian Soviet Republic of 1925, according to which Abkhazia is a sovereign state. On August 14, 1992, hostilities began between Georgia and Abkhazia, which developed into a real war with the use of aviation, artillery and other types of weapons. The beginning of the military phase of the Georgian-Abkhazian conflict was initiated by the entry of Georgian troops into Abkhazia under the pretext of liberating Deputy Prime Minister of

Georgia Alexander Kavsadze, captured by the Zviadists and held in Abkhazia, guarding communications, incl. railroad, and other important facilities. This concerns the causes of the conflict in Abkhazia

I will express my attitude towards the conflict in the Tskhinvali region in 2008. Specialist in international relations David Batiashvili refutes the position, which dominates in Russian historiography, that Russia was not a party to the conflict: “There was such disinformation about the 2008 war that there was no Russian fault in anything”...

S. Markedonov, on the other hand, accuses official Tbilisi of trying to revise the existing balance that has developed in South Ossetia with the help of force.

In my opinion, in the occurrence of these conflicts, both warring parties are responsible, and based on this, in order to resolve conflicts and overcome the stereotypes of the “image of the enemy”, democratization of societies is necessary, including the development of broad self-government, which is the cornerstone of democracy. This presupposes the broad autonomy of Abkhazia, the cultural autonomy of the Tskhinvali region, with the development of the national-state structure of the Georgian state. This chapter should be supplemented in the Constitution of Georgia, the interests of national minorities are guaranteed. Ways to resolve conflicts in Georgia lie on the basis of compromises, the development of all elements of public diplomacy based on the traditions of Caucasian culture. We are united by a common culture and traditions, family ties, a centuries-old history of struggle for our own path of development.

As a representative of the younger generation, I can only say that there can be no Georgia without Abkhazia and Tskhinvali region.

References:

1. С. Лакоба. История Абхазии;
2. Дж. Квициани, Модернизация и проблема государственно-территориального устройства Грузии в XX-XXI вв. // Вопросы истории, №12, 2018, стр. 154-161;
3. С. Маркедонов. Турбулентная Евразия; Абхазо-грузинские интегрированные проблемы XX-XXI века — civil.ge

Лена Багдадян

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

МИФОЛОГИЧЕСКИЙ ОБРАЗ АЙКА — ГЛАВНОГО ГЕРОЯ В ИСТОРИИ АРМЕНИИ — И ЕГО ВОССТАНИЕ ПРОТИВ БЕЛА

Ключевые слова: история Айка, легенда об Айке, борьба между светом и тьмой

Всеобщий миф о божественном лучнике-охотнике, боровшемся против мрачного деспота, символизирующий космическую борьбу света против ночного, зимнего мрака в армянской мифологии связывался с именем астрального героя Айка, который, вероятно, первоначально был племенным божеством хайасцев, впоследствии превратившегося в общего первопредка армян.

В лице мрачного деспота тьмы против Айка выступает вавилонский титанид Бел, являющийся богом неба и солнца семитов, с которым Аик, предок армян, ведет борьбу. На этом уровне миф сохранил свой изначальный мифологический характер, однако он связывался с начальной историей армянского народа, и древний космический миф приобрел социально-историческое содержание. Космическая борьба между светом и тьмой трансформировалась в социально-этническую борьбу армянских племен против захватнических и ассимилирующих устремлений вавилонского деспота Бела.

В докладе разговор пойдет о качествах Айка и его отношении к стране, и какое отношение другие страны имели в то время к Армении, в частности — к армянскому народу и его территориям. Большое внимание уделяется работе Мовсеса Хоренаци «История Армении» (или «История Айка», «Легенда об Айке»), как Хоренаци выражает свое отношение к тому или иному вопросу в своих исторических преданиях, и насколько важным был этот мифологический герой в то время; проанализирую принципы и цели составления труда Хоренаци, и насколько важное место Аик занимал в истории Армении...

На мой взгляд, эта тема актуальна, так как большое значение имеет для истории каждой страны, кто был их героем и что он сделал для страны. Здесь мы видим, что Айку удалось освободить свой народ из вавилонского плена и при этом судьба его страны была в его внимании и в его руках, и он защищал родину всеми возможными способами.

Шушаник Гаспарян

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Магистерская программа:

Кавказоведение

ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ГРУЗИНСКОГО И АРМЯНСКОГО ЯЗЫКОВ: ГРУЗИНО-АРМЯНСКИЕ ЯЗЫКОВЫЕ КОНТАКТЫ

Ключевые слова: грузинский язык, армянский язык, картвельские языки, кавказские языки, языковые контакты, армяно-грузинские отношения

В языкознании давно замечено, что существует довольно много армяно-грузинских словарных встреч. Ему уделяют особое внимание не только лингвисты, но и филологи. Целью лингвистов было, главным образом, изучение источника этих встреч, а целью филологов было выяснить отношение армяно-грузинских оригиналов (особенно — один переведенный с другого, или оба — из третьего источника), содержащих такие слова.

Армяно-грузинские отношения имеют богатую историю, обусловленную многовековым соседским проживанием двух народов. Армяне и грузины, веками живущие в соседстве, имеют близкие отношения, которые включали в себе разные области жизни. Для изучения армяно-грузинских отношений важны разные письменные исторические источники. Несмотря на то, что эти источники в основном написаны в V веке они содержат более древнюю историю. С незапамятных времен между армянами и грузинами существовали тесные связи, которые включали военно-политические, идеологические, языковые, культурные и другие сферы. На основе многовековых отношений и сформировались армяно-картвельские языковые контакты.

Лингвистические совпадений Армянского и Кавказских языков, по Р. Ачаряну, примерно 900 словарных едичиц, из которого большинство — армяно-картвельские заимствования. Эти два народа, живя мирно рядом друг друга, имели тесные культурные, политические связи и имеют ряд заимствований в обоих языках.

Елена Иванова

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

ЭКОМИГРАНТЫ — СВАНЫ

Ключевые слова: сваны, природные катастрофы, экомиграция

Экомиграция стала довольно актуальной темой для исследования за последние десятилетия. Проблемы экологии значительно сказались на жизни современного человека, поэтому природные катастрофы стали все чаще воздействовать на нем. По статистическим данным, за последние 30 лет во всем мире показатель природных катаклизмов вырос до 600, при этом счет о пострадавших идет на сотни миллионов.

На Кавказе эта проблема стала так же актуальной, как и во всем мире.

Сваны, пострадавшие в последствии стихийных бедствий, на сегодняшний день расселены на всей территории Грузии, в таких краях, как Имерети, Квемо Картли и Кахетии.

В докладе рассмотрим, насколько проблема становится актуальной со временем, и сделаем приблизительные прогнозы.

Нигина Мамадносирова

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

НАРОДНЫЕ СКАЗКИ И НЕОБХОДИМОСТЬ ИХ ПОПУЛЯРИЗАЦИИ

Ключевые слова: сказки, формирование мировоззрения, популяризация

Сказки — неотъемлемая часть культурного пласта любого народа. Они несут в себе не только развлекательную цель, но и также позволяют лучше понять представление о жизни народов, принимавших участие в их создании. Чтение сказок носит в себе ритуальный характер, так как является действием, сопровождаемым определёнными условностями, например, чтение сказок детям перед сном.

Актуальность изучения сказок и их влияния подтверждается тем, что они являются частью образовательного процесса в развитии человека, а также играют роль в формировании его мировоззрения.

На данном этапе, народные сказки утрачивают былую популярность. С одной стороны, этот процесс неизбежен, так как человечество находится в активном процессе глобализации, с другой стороны, нужно стремиться к сохранению идентичности.

В докладе будут описаны причины, которые способствуют утрате популярности народных сказок и методы, которые помогут популяризовать фольклорное творчество среди подрастающего поколения.

Екатерина Мебагишвили

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

Автандил Юсубов

Тбилисский государственный университет

Имени Иванэ Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

ОСЕТИНСКИЙ ЯЗЫК: РАСПРОСТРАНЕНИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ НА СЕВЕРНОМ КАВКАЗЕ И В ГРУЗИИ

Ключевые слова: осетинский язык, история осетинского языка, осетинская письменность, диалекты осетинского языка, книгопечатание на осетинском языке, территориальное распространение осетинского языка, осетинский язык в Грузии, сферы функционирования осетинского языка, сохранение осетинского языка

Данная работа посвящена осетинскому языку, его распространению и функционированию на территории Северной Осетии, а также особенностям его использования в Грузии.

Осетинский язык, являясь миноритарным, представляет особый интерес с точки зрения существования и развития в современном мире, особенно на территории России, где почти повсеместно русский язык вытесняет языки национальных меньшинств.

Основной вопрос: сможет ли осетинский язык сохранить свою идентичность, остается риторическим, но в данной работе предлагаются комплекс мер, направленный на сохранение языка.

В работе раскрывается вопрос возникновения как самого языка, так и осетинской письменности. Рассмотрены основные диалекты и их различия между собой, представлены сравнительные данные по характеру распространения не только среди республик, но и на уровне городов и сел на территории Российской Федерации. Отдельное внимание уделено книгопечатанию, где выясняется интересная особенность, что книги печатаются и переводятся как на дигорском, так на иронском диалектах.

Осетинский язык также называют ирон, иронский, аланский и дигорон. Он принадлежит к иранской группе индоевропейской семьи языков. Современный осетинский язык сложился в результате внесения языка ираноязычных аланов, ушедших от нашествий монголо-татар и Тамерлана с предгорий Северного Кавказа в горы Центрального Кавказа, в среду проживавшего в этом районе аборигенного населения.

Предки осетин — кавказские аланы — имели письменность уже в X веке, об этом свидетельствует Зеленчукская надпись.

В 1798 году была издана первая осетинская печатная книга (катехизис), набранная кириллическим алфавитом, а современная осетинская письменность создана в 1844 г. российским филологом финского происхождения Андреасом Шёгреном.

За XIX век на осетинском языке были изданы 43 книги, с 1901 по 1917 год — 41 изданий. В это время заметно расширяется тематика книг: наука, фольклор, религия, драматургия, поэзия, медицина, учебная литература по осетинскому языку, проза, детская литература, филология, этнография, экономика, история. Однако с конца 1940-х начинается постепенное сокращение тематических сфер.

В современный осетинский алфавит входит 42 буквы: 7 гласных и 28 согласных. Четко различаются только три части речи: имя, глагол и неизменяемые слова.

Осетинский язык делится на два диалекта: дигорский и иронский. Оба диалекта различаются в фонетике и лексике, в меньшей степени — в морфологии, но оба считаются государственными языками Северной Осетии. Иронский диалект положен в основу литературного осетинского языка.

В основном осетинский язык распространен на территории Российской Федерации, частично — в Грузии.

Северная Осетия — основной регион использования языка, второй по распространению Кабардино-Балкария и третий — Ставропольский край.

В Грузии живут 38,000 осетин в основном в Цхинвалском регионе. Говоря о том, когда осетины обосновались на территории Грузии, существует несколько мнений: III-IV века, XII-XIV века и XVI-XVII века.

Осетинский язык — это не только язык национальных меньшинств, это один из признаков функционирования самой национальности, национальной культуры. Как известно, все миноритарные языки в большей или меньшей степени подвержены исчезновению по причине миграции коренного населения в большие города, снижения письменности, бытовых условий, так как в обществе для коммуникации используется в данном случае русский язык и т. д.

ЮНЕСКО признала практически все языки Северного Кавказа исчезающими. Поэтому осетинскому языку, находясь под угрозой исчезновения, необходим комплекс мер, который направлен на его сохранение.

Прежде всего, необходимо восстановить его социальные функции. На территориях его распространения должны обучать молодое поколение родному языку и подчеркивать его ценность. Важное значение имеет использование осетинского языка на бытовом уровне и в деловом общении.

Отдельное место в сохранении осетинского языка занимает государственная поддержка региональной власти. Сюда относятся законодательные инициативы и различные социальные мероприятия. СМИ также должны уделять внимание поддержке осетинского языка, должны создаваться телеканалы, в том числе с развлекательным контентом, для привлечения внимания молодежи, выпускаться газеты и журналы не только социально-политической направленности, но и деловые издания.

Таким образом, в докладе мы охватим все сферы населения, начиная от старшего поколения и молодежи, заканчивая деловой сообществом и интеллигенцией.

Литература:

1. Абаев В. И., Краткий грамматический очерк осетинского языка;
2. Абаев В. И., Типология армянского и осетинского языка и кавказский субстрат;
3. Аппарат государственного министра Грузии по вопросам примирения и гражданского равноправия (по Осетинскому региону);
4. Ахвледиани Г. С., Сборник избранных работ по осетинскому языку;
5. Багаев Н. К., Современный осетинский язык;
6. Гагкаев К. Е., Осетинско-русские грамматические параллели;
7. Камболов Т. Т., Языковая ситуация и языковая политика в Северной Осетии: история, современность, перспективы.

Элгуджа Цинцадзе

Тбилисский государственный университет

Имени Ивана Джавахишвили,

Факультет гуманитарных наук,

Бакалаврская программа:

Кавказоведение

КОНФЛИКТЫ В ГРУЗИИ: АБХАЗИЯ И ЦХИНВАЛЬСКИЙ РЕГИОН (ПУТИ ИХ УРЕГУЛИРОВАНИЯ)

Ключевые слова: Абхазия и Цхинвали, урегулирование конфликта, восприятие конфликта

Цель и задачи моей работы состоят в том, чтобы раскрыть особенности восприятия конфликтов в Грузии в абхазской, грузинской и российской историографии, дать критику стереотипов «образа врага» и других проявлений антинаучного подхода в современной абхазской историографии. Это большая тема для всех грузин, в особенности молодого поколения, и надеющихся на возвращение потерянных территорий. Это объяснение того, почему данная тема избрана мною для изучения. Думаю, что нет в Грузии человека, который не хочет увидеть Абхазию и Цхинвали снова частями Грузии.

В абхазской историографии доминирует точка зрения, согласно которой в конфликте виновны только грузины, которые были всегда враждебны абхазам. Один из известных абхазских ученых С. Лакоба утверждает, что «в мае 1992 года было совершенно очевидно, что Шеварднадзе, со своей манией величия уже выбрал для себя сценарий, силовое решение абхазской проблемы»...

Представитель российской историографии С. Маркедонов считает, что «конфликт начинался не с идеологического обоснования взаимных этнических претензий, а как спор о юридической правомерности вхождения Абхазии в состав Грузии».

Грузинский учёный Джони Квициани отмечает, что это проект, созданный в 1920-х и 1930-х годах большевиками: «От большевистского проекта национально-государственного устройства страны (автономные, союзные республики) в наши дни надо отказаться, т. к. они приводят к актуализации этнонационализма в ущерб формирования гражданской нации».

По моему мнению, правомочно было действие грузинской стороны в борьбе с сепаратизмом: 21 февраля 1992 года правящий Военный совет Грузии объявил об отмене Конституции Грузинской ССР 1978 года и восстановлении конституции Грузинской демократической республики 1921 года.

Абхазское руководство восприняло отмену советской конституции Грузии, как фактическую отмену автономного статуса Абхазии, и 23 июля 1992 года Верховный Совет восстановил действие Конституции Абхазской Советской республики 1925 года, согласно которой Абхазия является суверенным государством. 14 августа 1992 года между Грузией и

Абхазией начались военные действия, переросшие в настоящую войну с применением авиации, артиллерии и других видов оружия. Начало военной фазе грузино- абхазского конфликта положил ввод в Абхазию грузинских войск под предлогом освобождения захваченного звиадистами и удерживавшегося на территории Абхазии вице-преьера Грузии Александра Кавсадзе, охраны коммуникаций, в т. ч. железной дороги, и других важных объектов. Это касается причин конфликта в Абхазии.

Выскажу свое отношение по вопросу конфликта в Цхинвальском регионе 2008 года.

Специалист по международным отношениям Давид Батиашвили опровергает положение, доминирующее в российской историографии, что Россия не была участником конфликта: «По поводу войны 2008 года публиковалась такая дезинформация, что не было российской вины ни в чем»...

С. Маркедонов же обвиняет официальный Тбилиси в попытке пересмотреть сложившийся в Южной Осетии существующий баланс с помощью силы.

По моему мнению, в возникновении указанных конфликтов ответственность несут обе враждующие стороны, и исходя из этого, для урегулирования конфликтов и преодоления стереотипов «образа врага», необходима демократизация обществ, включающая развитие широкого самоуправления, являющийся краеугольным камнем демократии. Это предполагает широкую автономию Абхазии, культурную автономию Цхинвальского региона при развитии национально-государственного устройства грузинского государства. Это глава должна быть дополнена в Конституции Грузии, гарантированы интересы национальных меньшинств. Пути урегулирования конфликтов в Грузии лежат на почве компромиссов, развития всех элементов народной дипломатии на основе традиций кавказской культуры. Нас объединяет общая культура и традиции, родственные связи, многовековая история борьбы за собственный путь развития.

Как представитель молодого поколения могу только сказать, что не может быть Грузии без Абхазии и Цхинвальского региона.

Литература:

1. С. Лакоба. История Абхазии;
2. Дж. Квициани, Модернизация и проблема государственно-территориального устройства Грузии в XX-XXI вв. // Вопросы истории, №12, 2018, стр. 154-161;
3. С. Маркедонов. Турбулентная Евразия; Абхазо-грузинские интегрированные проблемы XX-XXI века — civil.ge

რედაქტორი: ასოც. პროფ. მერაბ ჩუხუა

შემდგენელი და კონფერენციის ორგანიზატორი: ქეთევან საყევარაშვილი

Editor: Assoc. Prof. Merab Chukhua

Compiler and the Conference Organizer: Ketevan Saqevashvili

Редактор: ассоц. проф. Мераб Чухуа

Составитель и организатор конференции: Кетеван Сакеварашвили

